

Andra salen visar likaledes prof på *stenålderns* slöjd. Där finnas ordnade efter typer och fyndort en mängd redskap och vapen, yxor, hammare och metkrokar, lans- och pilspetsar samt dolkar m. m., allt af sten eller ben.

Tredje salen (norra galleriet) inrymmer samlingarna från *bronsåldern* och *den äldre järnåldern*.

Bland minnena från *bronsåldern* äro att beakta vapen, svärd, dolkar och yxor, kärl och prydnader af brons samt smycken af guld. I särskilda fristående lådor finnas en stor kronlik bronspjes samt en vagn med fyra hjul, äfven af brons, båda uppräffda ur torfnossar i trakten af Ystad.

Bland minnena från *den äldre järnåldern* märkas dels vapen i olika former af järn, dels redskap och smycken af ben, glas, brons och silfver, men framför allt den stora och dyrbara samlingen af smycken och prydnader af guld, armringar, fingerringar, halsringar, svärdknapp-

par, beslag, öst- och västromerska mynt, hängsmycken (brakteater) m. m. utmärkt såväl genom sin rikedom som genom den konstskicklighet, de flesta dithörande föremålen visa.

I **fjärde salen** är ännu ej samlingarnas omflyttning avslutad. Att märka äro der dels minnen från *den yngre järnåldern*, bland dem de s. k. Björköfynden samt af bildningar af stora och intressanta runinskrifter från Södermanland och Östergötland, dels minnesmärken från *medeltiden*.

Femte salen (kyrksalen) innehåller samlingar af grafstenar, kyrkliga minnesmärken, altarskåp o. d. samt den stora från Storkyrkan till museum flyttade gruppen *St Göran och draken*, utförd i trä samt af Sten Sture den äldre skänkt till Storkyrkan.

I **salen till höger om ingången** är samlingen af historiskt eller etnografiskt märkliga minnen från nyare tiden uppställd.

Kungl. Myntkabinetet är inrymdt i ~~sjette~~ *salen*, den till höger om kyrksalen. Samlingen innefattar dels en profsamling af i Sverige slagna medaljer, minnespenningar, slagna öfver svenska kungar ända från Björn på Häga, och svenska mynt, dels utländska mynt och medaljer.

Våningen en trappa upp.

Denna våning upptages af *samlingen af konstslöjdartiklar* och större delen af *skulptursamlingen*.

Samlingen af konstslöjdartiklar utgöres dels af en keramisk afdelning, som består af öfver 4,000 arbeten af europeiskt, kinesiskt och japanskt porslin, fajans och stengods, dels af en afdelning bestående af dyrbara möbler från skilda tider samt en mängd arbeten i glas, silfver, oädla metaller, älfben och bärnsten m. m. Den är hufvudsakligen bildad af de hvarandra kompletterande samlingar, som skänkts till museet af Karl XV, greve Bielke och Svenska slöjdföreningen, hvartill kommer den redan förut i museet befintliga Tessinska majolikasamlingen.

Sal VI

Alla dessa samlingar voro hvar och en i sitt slag stortade och dyrbara, Karl XV:s hufvudsakligen rik på möbler, den Bielkeska på keramiska föremål och Slöjdföreningens på en systematiskt ordnad mängd mönster i äldre och nyare stilarter. Tillsammans bilda de nu en både fullständig och rikhaltig grupp inom ett område, som förut ej var representeradt på ett med de öfriga afdelningarna i muséet jämförbart sätt.

Skulptursamlingen, hvaraf en del är uppställd i vestibulerna, och till hvilken höra äfven några i de för målningssamlingen afsedda lokalerna uppställda plastiska konstverk, utgöres af dels antika och moderna originalarbeten i marmor och brons, dels modeller och skizzer och dels gipsafgjutningar. Den består enligt 1883 års katalog af 1,158 nummer, hvaraf 738 originalarbeten samt skizzer och 420 gipsafgjutningar.

Samlingen är hufvudsakligen bildad dels af de af Gustaf III inköpta antika skulpturerna, dels af den äfvenledes af honom grundade samt sedan af Karl XV, drottning Josefina och flere enskilda personer rikt tillökade samlingen af plastiska konstverk af moderna, mest svenska mästare, till muséet förda från f. d. Kungl. museum och gallerierna på Drottningholms och Gripsholms slott.

Samlingens antika del kan naturligtvis ej uthärda jämförelse med de stora utländska galleriernas, dock har den flere utmärkta verk, främst bland dem den i Hadriani villa funna, af Gustaf III inköpta Endymionstoden samt en intressant samling af romerska porträttbyster. Den moderna afdelningen lemnar nästan uteslutande prof på hvad den svenska skulpturen åstadkommit efter det Sergel väckte den till lif.

Samlingen af gipsafgjutningar är ny. Den grundades genom ett anslag af rikets ständer på 20,000 kronor, då det nya muséet bildades, men innehåller redan ett betydande antal afbildningar af antikens förnämsta plastiska skatter och ej så få af modernare.

Efter denna allmänna öfversikt af konstslöjd- och skulptursamlingarna öfvergå vi till en redogörelse för de särskilda salarna i första våningen. Därvid följa vi den ordning, i hvilken salarna ligga, från ingången räknadt.

12 Nordvästra salen inrymmer den keramiska samlingens alster af europeisk tillverkning, omfattande fajans, stengods och porslin äfvensom emaljsamlingen.

Till höger, Skåp 3, Italiensk majolika; Fönsterbord 27, nederhemska, venezianska och limoges-emaljer; Skåp 14, meissenporslin; Skåp 4, fransk fajans; Fönsterbord 34, svenska, tyska, franska och moderna ryska emaljer; Skåp 16, meissenporslin och porslin från Wien i meissenstil; Skåp 5, tysk fajans; Fönsterbord 35, kinesisk och japansk emalj; Skåp 13, holländskt och tyskt porslin; Skåp 6, holländskt fajans; Skåp 8, Mariebärgs och Rörstrands fajans; Skåp 7, holländskt fajans.

Till vänster: Vaggskåp 23, skåp inlagdt med kinesiska tallrikar, dvärgen ärofrån en af holländsk fajans och yattenbäckene från Rouen; Skåp 24, ryski, danska och holländskt porslin; Skåp 13, stengods från Nassau och moderna efterbildningar deraf, stengods från Striegau; Skåp 22, franskt porslin från Sévres; Skåp 12, tyskt stengods från Siegburg, Kreussen, Raeren och Frechen; Skåp 22, franskt porslin från St. Cloud, Chantilly, Menacey-Villeroy, Clignancourt och Tournay; Skåp 11, svenskt och engelskt flintporslin; Skåp 7, fajans och porslin från Rörstrand af modern tillverkning; Skåp 10, Rörstrands fajans; Skåp 20, svenskt porslin från Marieberg och Gustafsbärg; Skåp 9, Mariebärgsfajans.

Midt i salen: Skåp 2, italiensk majolika; N:o 1, den s. k. Alhambravasen, spansk-mohrisk tillverkning; Skåp 16, meissenporslin, figurgrupper; Bordet i salens midt, själfva bordet närnärnärarbete, de därpå stående vaserna modernt sévresporslin; Skåp 15, tyskt porslin från Berlin och Fulstenberg.

På väggarne äro uppsatta: väggen åt gården, kinesiska tallrikar; väggen åt hamnen, bisquitgrupper från Sévres m. m.

13 Rummet innanför nordvästra salen: I detta rum inrymmas keramiska samlingens alster af kinesisk och japansk tillverkning. Der märkes: Skåp 1, blått kinesiskt porslin; Skåp 2, kinesiskt sprickporslin; Skåp 3, gammalt kinesiskt porslin; Skåp 4, dateradt kinesiskt porslin; Skåp 5, kinesiskt porslin med europeiska mönster; Skåp 6, dyrbara vasar af olika slag; Skåp 9, modern japansk fajans och porslin, kinesiskt äggskalsporslin, Bucarogods; Skåp 10 och 11, japanskt porslin, s. k. Chrysanthemopeonienne. Vid ingången och mellan skåpen stå kinesiska vasar och kring förröppningen till nordvästra salen ytterst dyrbara japanska vasar.

Endymionsrummet upptages af antika skulpturvärk: Endymion, liggande figur (1); Venus, kolossal byst (45); Antinous (7), kolossal byst (46); Julia Sabina, byst (98); Gallienus, byst (108); Jupiter, med en manlig och två kvinnliga figurer, relief (150); Herkules och amoriner, relief (151); kandelaber (180); d:o (181); askurna (184). Vidare finnes här en intressant samling af romerska kejsarbyster samt ett skåp med antika glaskärl.

Rummet innanför Endymionsrummet upptages af bildverk i brons: Herkulansk matrona, staty (291); Antoninus Pius, byst (293); Mercurius, staty (350); Neptunus, staty (351); Psyche, buren af amoriner, grupp (352); Gustaf II Adolf, byst, (353); Karl X Gustaf, byst (354).

Antiksalen innehåller museets hufvudsamling af antika skulpturvärk. Bland dessa märkas: Ate-ne, vishetens gudinna (2); Euterpe, musikens gudinna, staty (6); Artemis, jagtens gudinna, staty (15); Thalia, lustspelets och herdediktens gudinna, staty (5); Urania, stjernskapens gudinna, staty (12); Apollo Musagetes, staty (3); Melpomene, sorgspelets gudinna, staty (4); Erato, kärleksdiktens gudinna, staty (7); Kalliope, hjältediktens gudinna, staty (10); Terpsichore,

nu - förest. 5. v.

afslutad skulptur av alla Vas } Carlson

danskonstens gudinna, staty (8); Prästinna, staty (13); Here, staty (14); Polyhymnia, värtalighetens gudinna, staty (9); Klio, historiens gudinna, staty (11); Rhyton, stort dryckeshorn, står på en fotställning hopstätt af flere fragment (179); Vas (168).

Kupolsalen upptages af gipsafgjutningar: Sevekhoteb III (egyptisk), kolossal staty (1); Bevingad tjur (assyrisk), kolossal portalfigur (12); bevingadt lejon (assyrisk), kolossal portalfigur (13); Demeter, Cera och Triptolemos, märklig relief från Phaidias' tid (antik) (157); gävelgrupp från Zeustemplet på ön Ägina (antik) (401—410); Portarne till Baptisteriet i Florens, originalet i brons af Ghiberti (317); gosse liggande på en delfin, originalet af Rafael Santi (322); Sebalusmonumentet, originalet i brons af Peter Vischer (353); Pietà, grupp, originalet af Michel Angelo (354); Hermes' uppstigande i luften, staty, originalet af Giovanni da Bologna (368); Perseus, staty, originalet af Canova (381); Paris, staty, originalet af Canova (382); den kristliga kärleken, grupp, originalet af Dubois (418); det krigiska modet, staty, originalet af Dubois (419).

I rummet innanför kupolsalen förvaras den af svenska slöjdföreningen skänkta instruktiva

Om man från Sergelrummet tager af till höger, kommer man in i de rum, som inrymma konstslöjdsamlingen af möbler samt arbeten i glas, metaller, älfenben, bärnsten m. m.

Första rummet: ~~ornament.~~

Tronsalen: Den inre delen af detta rum ligger några trappsteg högre än den främre. Där ännas till höger två tronsolar och ett bord under tronhimmel. Tronhimmeln är utförd i renessansstil 1586 af den danske målaren och tapetväfwaren Hans Kuleper. Den har tillhört Fredrik II af Danmark. Bordet är italienskt arbete från 1500-talet. Stolarna äro tyskt arbete från 1600-talet. Till vänster finnas

och i hög grad intressanta samlingen af gipsafgjutningar efter ornamentala konstverk från olika stilar.

Sergelsalen inrymmer modernerna bildverk i marmor, bland hvilka de förfämsta äro: *Sergel*, Faun, liggande figur, (357), Amor och Psyche, grupp (359), Venus aux belles fesses, staty (360). Venus, stigande ur badet, staty (394), Gustaf III, kolossal byst (362); *Göthe*, bacchantinna, liggande figur (373), Bacchus, staty (374), Venus och Amor, grupp (375); *Byström*, Juno med herculesbarnet vid bröstet, grupp (377), Amor och hymen, grupp (379); *Fogelberg*, Apollo Citharæus, staty (390), Venus, staty (391); *Qvarnström*, neapolitansk fiskargosse, staty (397); *Molin*, sofvande bacchantinna, staty (398); *Börjesson*, fiskargosse på Capri (669); *Bergh*, gosse som modellerar, staty (711); *Bisaen* (dansk), Hylas, staty (403); *Runeberg* (finsk), A. E. Nordenskiöld, porträttbyst (710).

Kabinettet innanför Sergelsalen innehåller ett stort antal olika skizzer och modeller till de i Sverige utförda statyer och byster, som pryda eller varit ernade att pryda offentliga platser, till porträtt af framstående män samt till flere af de i museet befintliga modernerna konstverken i marmor.

alla arbeten i glas, metaller, älfenben, bärnsten m. m.

tre skåp. Midtskåpet, tyskt arbete från 1600-talet, är af ebenholz, inlagd med marmor. De andra båda skåpen äro äfven tyska, från 1600-talet. *Gobelinen* bakom skåpen har tillhört Karl X Gustaf. Vid *fönster-säggen* står ett skåp inlagd med florentinsk mosaik från 1600-talet och midt i rummet ett bord, som helt och hållet är beklädd med delvis graverade silverplattor. *Rummets nedre del* upptas af tvänne praktskåp, båda italienskt arbete.

Amor
VII
Kollering i bron
1600-talet
Amor
X
Sergel
1600-talet

från 1500-talet. Fönsterskäpen innehålla svenska allmogesmycken och syriska silfversmycken.

Rum XII
Rummet innanför tronsalen: ~~Detta rummet~~ Märklig är den i högra hörnet stående afbildningen af St. Peterskyrkan, utförd i romersk mosaik, en skänk till onkedrottning Josefa från Pius IX.

XIII
Sydvästra salen: Denna sal inrymmer arbeten i bärnsten, älfben, trä, glas och metaller samt fyra fullständigt ordnade kabinett.

2
Till höger: Skåp 1, arbeten af bärnsten, älfben och snidadt trä; Skåp 2, venezianska och böhmiska glasarbeten samt moderna österrikiska och ryska glas; Skåp 3, böhmiska och tyska glas samt moderna efterbildningar från Wien. Skåp 4, svenska glas.

inlagt
En
Midt i rummet: Skåp 5, arbeten af ~~ädel~~ metaller; Bord 6, silfverarbeten; Skåp 7, smärre träarbeten och inläggningar i älfben, perlemor och sköldpadd m. m.

Till vänster (från skulpturafdelningen räknadt): fyra fullständigt möblerade kabinett.

Kabinett 1 (längst ner vid utgångsdörren): Sängkammare från 1600-talet. Sängen, kistan A och skåpet B danska arbeten. De båda andra skåpen tyska arbeten. Stolarna och kronan med tyska emblem. Glasmålningen i fönstret tyskt familjevapen.

Kabinett 2: Biblioteksrum. Skåpen tyska arbeten från 1600-talet. Bordet vid fönstret har en oegendomlig namnteckning af Gustaf Vasa. Bordet midt på golvet från 1700-talet, skifvan (troligen italiensk) marmormosaik. Väggarne klädda med gammalt gyllenläder. Väguret till vänster af snidadt älfben uppges ha varit en skänk från Ludvig XIV till madame de

Maintenon. Glasmålningarna i fönstret tyskt familjevapen. Kronan veneziansk.

Kabinett 3: Matsal från 1600-talet. Dörren inlagdt arbete i renässansstil antagligen från Holland, har tillhört Axel Oxenstierna. Det svarta skåpet troligen modern efterbildning af italienskt arbete från 1500-talet. Kistorna framför fönstret tyska arbeten från 1600-talet. Skåpet på vänstra väggen förmodligen holländskt arbete. Miltbordet italienskt arbete från 1500-talet. Dryckeskapellen nordiska arbeten från 1600-talet. Karmstolarne från 1500-talet. Spegeln på midtväggen i barockstil från 1900-talet. Glasmålningarna tyska arbeten från 1600-talet.

Kabinett 4: De båda skåpen till höger Frankfurterarbeten från 1630-talet. Skåpet till vänster holländskt arbete från 1600-talet. Glasmålningarna tyska arbeten från 1600-talet. Tapeten på vänstra väggen svenskt arbete från 1550-talet. Den andra tapeten Bruxellesarbete. Vapensköldarne å ömse sidor om den moderna arbeten af Beskow (seks för hufvudet)

Rummet innanför sydvästra salen upptages af två kabinett samt ett skåp med ur från olika tider.

Kabinett 5: Sängen tyskt arbete från 1600-talet; under sin vistelse i Nürnberg begagnade Gustaf II Adolf den. Sängomhänget från 1500-talet. Skåpet till vänster om sängen närnbergerarbete från 1600-talet. Hörnskåpet till höger om sängen troligen danskt arbete, från 1600-talet. Ljuskrönan, af metall, böhmiskt arbete från 1600-talet. Tapeten Bruxellesarbete från 1600-talet.

Kabinett 6: Möbleradt i 1700-talets rokokostil. Möblerna äro holländska gjorda efter franskt mönster.

Skåpet i midt rummet
Stott nr 4 af stift B

Våningen två trappor upp.

Denna våning upptages af *tafel-* och *gravysamlingarna*. (Se planritningen å följande sida!)

Tafvelsamlingen består enligt 1885 års katalog af 1,534 nummer, hvaraf 1,363 oljemålningar och 171 målningar i krita och vattenfärg samt miniatyrmålningar. Den är hufvudsakligen bildad af den med de Tessinska taflorna ökade och af Gustaf III utvidgade samling, som, förut spridd på de kungl. lustslotten, 1794 sammanfördes att bilda kungl. musei tafvelgalleri. Sedermera har den betydligt förstörats dels genom gåfvor af enskilda personer och dels och förnämligast genom den stora dyrbara samling af nordiska mästars arbeten, som museet erhållit genom testamente af Karl XV.

Till sitt värde är den något växlande. Så äro de italienska och spanska målarskolorna jämförelsevis svagt representerade, då däremot alstren af de franska och framför allt af de nederländska mästarne både äro talrika och utmärkta. Bland dem finnas ej blott många och goda taflor af de allra största, en Rubens, en Rembrandt, en Van Dyck m. fl. utan äfven namn, hvilka äro sällsynta att träffa på i de stora gallerierna, äro där företrädda.

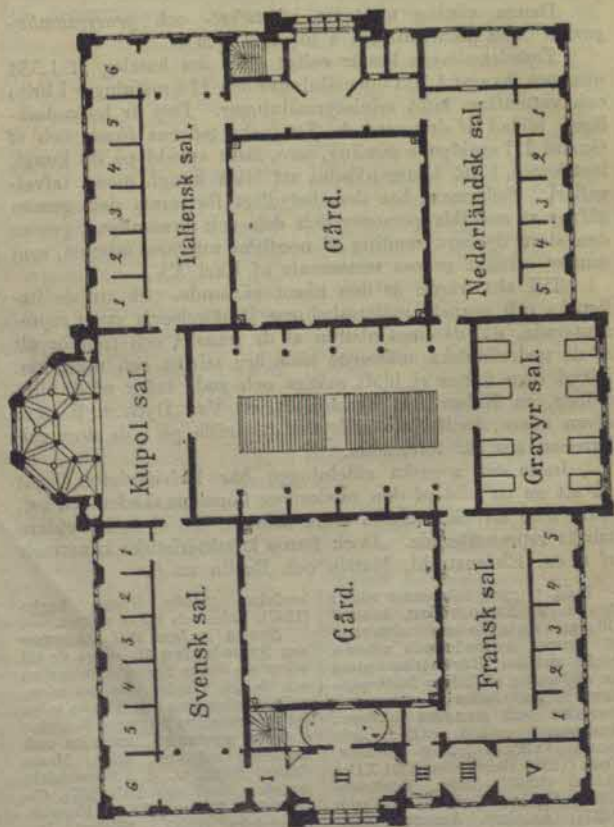
Inom den svenska afdelningen har hufvudvigten legat på att ge en bild af den modernare konstens skeden och art. Våra icke särdeles talrika äldre mästare äro ej heller vidare talrikt representerade. Dock finnas karakteristiska konstverk af t. ex. Ehrenstrahl, Martin och Roslin m. fl.

Från trappan inkommer man i den s. k. *kupolsalen*, hvarest till staten för inköp hembjudna samt af museet nyförvärfvade arbeten bruka utställas. Här märkas, utom en afsjuttning af *Molins* Bältespännare, följande taflor af *svenska, norska och danska* mästare: *Andersson*, oxdrift (935); *Arbo* (norsk), Valkyria (1252); *Blomqvist*, Freja (1198); *Cederström*, Karl XII:s likfärd (1363); *Holm*, Landskap (1092); *Kjörboe*, Karl XV med stäb (1212); *Kronberg*, Amorin (1337); *Larson*, Marcus, Brinnande ångbåt (1214); *Lindman*, Vy af Stockholm; *Sörensen* (dansk), Krigsfartyg utanför Älfsborg (1282); *Tornå*, Vår-

landskap (1343); *Winge*, Kraka (1247); *Löke* och *Sigyn* (1038).

Stora salen till vänster om kupolsalen äfvensom de till höger om denna liggande *kabinetten* och de på vänster sida om salen, mellan densamma och franska salen belägna rummen inrymma likaledes alster af *svenska, norska och danska* mästare: *Berg*, Marin (936); *Bergh*, J. E., Schweiziskt landskap med vattenfall (937); *Cederström*, Epilog (1296); *Fagerlin*, Svartsjuka (1056); *Höckert*, Dei inre af en lappkäta (967); *Slottsbranden* (1355); *Jacobsen*, (norsk) Vinterlandskap (1269); *Jernberg*, Marknadsseen (981); *Kjörboe*, Tar-

Emil A. G. Nijelkes porträttbyst i nordväst af
E. Brambeck i kupolsalen

Planritning öfver andra våningen i Nationalhuset.

tariska hundar (982), Flyende räf (983); *Kronberg*, Jagtmyf och fauner (1316); *Kulle, A.*, Kyrkoråd (1329); *Larson, Marcus*, Fjälllandskap med vattenfall (986); *Lindgren*, Porritt af drottning Lovisa (1188), Porträtt af kronprinsessan Lovisa af Danmark (1189); *Lindström*, skotskt landskap; *Malmström*, Älfvålek (1223); *Nordenberg*, Tiondemöte (999); *Rasmussen*, Motiv från Hardangerfjord (1335); *Rosen*, Erik XIV, Kariu Mänsdotter och Göran Person (1154); *Tidemand*, Fantikerna (1319); *d'Unker*, Pantlökkontoret (1320); *Wahlberg*, Landskap med å, mänsken (1155), Landskap med borgruin (1237), Fiskläge vid bohusländska kusten (1239); *Wallander*, Ulla Winblad dansar menuett (1031); *Wickenberg*, Holländskt kustparti (1138). Här har också *Hasselbergs* staty, Snödroppen, sin plats.

Kabinett 1 från kupolsalen räknadt: *Fagerlin*, Holländsk interiör; fiskargossar som röka (954); *Rosen*, Porträtt af konstnärens fader (1293); *Rydberg*, Värmlandskap (1059); *Salmson*, Den lilla xploekerskan.

Kabinett 2: *Cederström*, Färiska nyheter; *Forsell*, Värmlandskap; *Hertzberg*, Konfirmand (1162); *Saloman*, Läsande flicka (1156).

Kabinett 3: *Lindgren*, Flicka med apelsin (991), Frukosten (993); *Wallander*, Konsert på tre byttor (1030).

Kabinett 4: *Boklund*, Rädplänning (1199); *Höckert*, Brudfärd på Hornavan (1207); *Larson, M.*, Kroneborgs slott vid mänsken (1170); *Stäck*, Stadsport vid Haarlem (1062); *Wickenberg*, Holländskt vinterlandskap (1244), Kor (1245).

Kabinett 5: *Blommér* Necken och Agirs döttrar (1197); *Lundgren*, E., Corpus Dominifesten (1220); *Palm*, Utsigt af Canal Grande i Venedig (1001); *Wahlbom*, Gustaf II Adolfs död vid Lützen (1028), Gustaf II Adolf vid Stuhm (1241), Gustaf II Adolf återfinnes död (1242).

Kabinett 6: *Fahlcrantz*, Utsikt af Kalmars slott (965); *Lauréus*, Ung

kvinnu med brinnande ljus (1217), Ung kvinnu med lykta (1218); *Sandberg*, Gustaf II Adolf vid Stuhm (1018).

Rummen mellan svenska och franska salarne.

Rum I: Aqvarell-, pastell- och miniatyr-målningar. Bland mästarna märkas: *Larsson, C.*, Gubbarn och nyplanteringen (164), I köksträdgården (165); *Lundberg, C. G. Tessin* (126); *Lundgren, E.*, Koret i kyrkan San Vitale (20), Färd på elefant (82), Bröstbild af en ung flicka (148).

I de följande rummen äro målningar af äldre svenska och i Sverige värkande främmande mästare.

Rum II: *Beck*, Porträtt af drottning Kristina (308); *Bowrdon*, Porträtt af drottning Kristina (1072); *Dahl*, Porträtt af Karl XII (947); *Ehrenstrahl*, Tre af Karl XI:s barn (948); Själfporträtt (949); Drottning Kristina och de sköna konsterna (950); *Gelton*, Karl X (919); *Orens*, Karl X:s förmälning (908); *Schröder*, De fyra elementen eld, luft, jord, vatten (1013—1016).

Rum III: *Hilleström*, Porträtt af C. M. Bellman (1148), Morgontoaletten (1145); *Hörberg*, Saul smörjes till konung (968).

Rum IV: *Breda*, Porträtt af konstnärens fader (941); *Pasch d. y.*, Porträtt af D. Thumberg (1107); *Wertmüller*, Ariadne (1034).

Rum V: *Kraft d. ä.*, Flickporträtt; *Martin*, Landskap med flod (936), Landskap; *Roslin*, Gustaf III och hans bröder (1010), Porträtt af konstnärens fru (1011), Porträtt af prins Fredrik Adolf (1341); *Wertmüller*, Maria Antoinettes med sina barn (1032).

Fran det tredje af de sist omnämnda rummen kommer man in i den **franska skolans sal**: *Boucher*, Galatheas triumf (770), Leda och svanen (771), Venus vid toaletten (768), Badande nyfver och amoriner (769), Herde och herdinna (773); *Chardin*, Död hare (785); *Desportes*, Frukoststykke (798), Frukoststykke (790), Frukost-

2-3 rum af A. Hagberg
 Namn af konstnärer
 1874

Rums kataloget
 Namn af konstnärer
 1874

stycke (800), Stående hund (801); *Despres*, Gustaf III bevisar messan i S:t Peterskyrkan (802); *Gagneraux*, Pius IV visar Gusta III Vatikanens skulpturgalleri (829); *Claude Lorrain*, Landskap (830); *Laneret*, En herre binder en ung dams skridskor (845); *Largillière*, Porträtt af fältmarskalken Erik Sparre (1314); *Loo*, Ludvig XV som ung (846); *Natoire*, Apollo och Clytia (857), Jupiter och Juno (858); *Nattier*, Porträtt af markisinnan de l'Opital (1141), Porträtt af markisinnan de Broglie (1142), Porträtt af hertiginna d'Orléans (1186); *Oudry*, Pudelhund (861), Taxhund (864), Hjortjagt (867); *Pesne*, Porträtt af fröken Charlotta Sparre, klädd som la Folie (1313); *Rigaud*, Kardinal Fleury (884).

Kabinettet 1, närmast svenska samlingen, är äfven egnadt åt **franska skolan**: *Boucher*, Dam vid sin toalet (772); *Chardin*, Ung kvinna med garnkorg (778), Artist (779), Tvätterska och gosse (780), Tvätterska (781), Morgontoaletten (782), Barn som läsa till bords (783), Mor och dotter vid garnvindan (784), Sittande dam (786); *De Buisson*, Park med badande damer (803), Park med herrar (804); *Lagrené d. ä.*, Tre mytologiska stycken (840—42); *Lancret*, Sällskap i en park (843), Sällskap, herrar och damer (844); *Puter*, badande flickor (874); *Turaval*, Venus och Adonis (888).

De följande kabinetten upptagas af tador af **nederländska** (flamska mästare).

Kabinett 2: *Ant. Beerstraeten*, Hammestycke (1323).

Kabinett 3: *Mommers*, Rastande landfolk (528).

Kabinett 4: *Deien*, von D., Förnämt sällskap till bords (390), *Hellemont*, Bondbröllop (1292); *Peters*, Hannu (561); *Rijckaert*, Det lure af en bondstuga (623).

Kabinett 5: *d'Arthois*, Landskap (1183); *Es. van, J.*, Frukoststycke (1146); *Heem, C.*, Blommor och frukter (454); *Blommor och*

frukter (455); *Rubens*, Susanna och domarne (603); *Teniers*, Drickande och rökande bönder (653), Drickande och rökande bönder (654); *Okänd mästare*, Rubens salong (407).

Härför återvänder nu genom franska salen ut i vestibulen och går till höger förbi gravyrnsalen in i **nederländska skolans stora sal**. Här och i de innanför belägna kabinetten äro holländska mästars tador inrymda.

Stora salen: *Aelst*, Jagtstycke (301); *Arthois*, Landskap (303); *Bol*, Fruntimmersporträtt (344); *Dijk, van A.*, S:t Hieronymus (404), Amor omgifven af rustlingar (410); *Fijt*, Dödt villebråd (433); *Hobbema*, Holländsk bondgård (462); *Jordens*, Herdarnes tillbedjan (488), Kandaules visar Gyges sin gemal (1159); *Mierevelt*, Fredrik V af Böhmen (516); *Morcelse*, porträtt (517); *Rembrandt van Rijn*, Sammanväringsscen, underrymning (578), Porträtt af en gubbe (581), Porträtt af en gumma (582), Porträtt af Saskia, Rembrandts första fru (583), Rembrandts köks-piga (584), Porträtt (585), S:t Petrus (1349); *Rubens*, Offer till Venus (kopia efter Tizian) (599), Ariadne påträffas af ett Bacchusfrände sällskap (kopia efter Tizian, (600), Fyra kyrkofäder i tvist om ett bibelställe (595), Susanna och domarne (596), De tre gratierna (601), Simson och lejonet (606); *Ruisdael, van J.*, Landskap (616); *Schult*, (tysk), Fogelhandlerska (298); *Snijders*, Dödt villebråd på ett bord (637); *Soutman*, De fyra evangelisterna (343); *Vos, de C.*, Spelparti (689); *Vos, de P.*, Hjortjagt (639).

Kabinett 1: (från söder räknadt). *Eekhout*, Satyren hos bondfamiljen (418); *Goijen, van*, Rast (442), Utsikt af Dortrecht (143); *Hobbema*, Holländsk bondgård (1173); *Hoogh*, Ruminteriör (473); *Rembrandt van Rijn*, S:t Anastasius (579).

Kabinett 2: *Bega*, Musiklektion (210); *Brakenburgh*, Dansgille (356); *Codde*, ruminteriör (402); *Magdalena* (393), Själfporträtt *Dou,*

† *fantastiska af Gude*

† *Hier tillhör nya konstverken af
Kronberg, Hildebrandt, Ros, ...*

6. Nationalmuseum.

(394); *Ostade, van A.*, Bondkvinna (548), Bonde (549), Det inre af en bondstuga (550), Gubbe i sitt skriftrum (551), Drickande bönder (552), Bondkvinna (554); *Ostade, van J.*, Goosse (557); *Ruisdael, van S.*, Landskap med flod (621), Landskap med ruin, landtgård (1304).

Kabinett 3: *Capelle, van de J.*, Hamn med fartyg (562); *Metsu*, herre och dam som spela kort (510); *Neer, van der A.*, Landskap med hafsvik (537); *Ruisdael, van J.*, Landskap med figurer (617), utsikt från Dünerna (618); *Steen, J.*, Sällskap af bondfolk (647); Det inre af en bondstuga (1063).

Kabinett 4: *Jardin, du K.*, Flicka som mjölkar (185); *Wouwerman, J.*, Vinterlandskap (702); *Wouwerman, P.*, Ridparti (705); *Wouwerman, Ph.*, Vinterlandskap (709), Ridbana (712), Det inre af en lada (713), Marknadsplats (715).

Kabinett 5: *Bakhuisen*, landningsplats (307); *Weenix J.*, Jagstyreke (696).

Från den stora nederländska salen kommer man in i ett midt emot liggande tredeladt rum. Där äro tafflor af *tyska mästare* placerade: De förlmsta äro: *Bueckler* (nederländsk), *Torghandel* (322), *Köksseen* (325); *Oranach d. ä.* *Synderkan* (263), *Porträtt af Luthers far* (255), *Porträtt af Luthers mor* (256), En gubbe i penningunderhandling med en flicka (258); *Denner*, *Porträtt af en gumma* (260), *Porträtt af en gubbe* (261); *A. Mor*, *porträtt*.

I den midt emot kupolsalen belagna västra salen inrym-
mes *gravysamlingen*. Den upptar öfver 80,000 blad, af
dessa äro exponerade omkring 400, utvisande kopparsticks-
konstens utveckling från midten af 1400-talet till vår tid i
Italien, Tyskland, Nederländerna, Frankrike, England, Dan-
mark och Sverige. De öfriga förvaras i kartonger, men före-
visas på begäran.

Gravysamlingen är bildad af den till gamla kungl.
museum hörande Tessinska samlingen samt den från kungl.

Stockholm.

† *Stora salen till höger om
kupolsalen* upptages af tafflor af
italienska och spanska mästare.
Där märkas: *Passano*, Kleopatras
mältid (133); *Caravaggio*, Judith med
Holofernes hufud (11); *Fiacco*, Ti-
zians porträtt (84); *Murillo*? *Tiggar-*
gosse (753); *Strozzi*, Skattepenning-
gen (184); *Velasquez*, Filip IV af
Spanien (762); *Okände mästare*:
Venetiansk, *Catarina Cornaro* (19);
Spanska, *Kristi törnekroning* (755);
Lazzaron (761).

Af kabinetten innanför denna
sal upptagas de tre första af *span-*
iska, norska och danska samt
de tre sista af *italienska och*
spanska mästares tafflor.

Kabinett 1: *Lerche*, I kloster-
biblioteket (1270).

† **Kabinett 2:** *Gude*, Sandvika-
fjorden (1343); *Hansen*, Hemsökjel-
sen (1285); *Konfrontation* (1336);
Jacobsen, Skogslandskap (1294).

Kabinett 3: *Åagaard*, Kegel-
bane; *Gertner*, Porträtt af Fredrik
VII af Danmark (1278); *Jerichau-*
Baumann, E., Ung mor med sitt
barn (1344); *Rosenland*, Utanför
kaféet; *Sörensen*, Storm vid norska
kusten (1330).

Kabinett 4: *Canaletto*, Stora
kanalen i Venedig (49), Det inre af
trapphuset i ett palats (50), Det
inre af trapphuset i ett palats (51);
Rotari, Ung flicka som syr (163);
Tiepolo, Tre skizzer till tafflor med
nytestamentliga ämnen (188—90).

Kabinett 5: *Carlo Dolci*, *Kris-*
tus i farisörens hus (81).

Kabinett 6: *Carpaccio*, *Ma-*
donna med kristusbarnet (1079).

*Porträtt
Metsu
Flicka
Lada
Blond
1779
Mally
Hans
Hess
Robt.
Fason
helt*

Biblioteket genom byte erhållna Krutmjerska och de dyrbara gåfvor, som skänktes af grefve Axel Bielke och professor P. F. Wahlberg. Den är ej blott i förhållande till våra tillgångar rik och fullständig, utan innehåller äfven en del sällsynta och unika blad.

De exponerade gravyrerna äro till större delen uppsatta i 16 skåp, som räknadt från vänster till höger följa på hvarandra i denna ordning: 1, 2, 3, 4, 8, 7, 6, 5, 9, 16, 10, 15, 13, 12, 14, 11.

Skåp 1: Italienska och tyska träsnitt och kopparstick från 1450—1500.

Skåp 2: Italienska, tyska, nederländska och franska träsnitt, kopparstick och etsningar från 1500—1600.

Skåp 3 och 4: Italienska och nederländska (samt tyska och franska) kopparstick par excellence och målaretsningar från 1600—1650.

Skåp 5 och 6: Italienska etsningar, tyska kopparstick i svartmanér och kopparstick par excellence, nederländska kopparstick par

excellence och målaretsningar, franska kopparstick par excellence och etsningar samt danska kopparstick och etsningar från 1650—1700.

Skåp 7: Italienska, tyska, nederländska och franska kopparstick och etsningar, ängelska kopparstick i svartmanér, etsningar och kopparstick samt svenska kopparstick och etsningar från 1700—1750.

Skåp 8, 9 och 10: Italienska kopparstick par excellence, tyska nederländska och franska kopparstick och etsningar, ängelska kopparstick par excellence och i svartmanér, danska kopparstick samt svenska kopparstick par excellence och etsningar från 1750—1800.

Skåp 11—16: Träsnitt, kopparstick, etsningar, zinktryck och stentyck 1800—nuvarande tid.

Utom dessa i skåp exponerade gravyrer äro äfven en del större blad uppsatta på väggarne.

Där äro äfven exponerade några *handteckningar* af italienska och franska mästare ss. Rafael, Lionardo da Vinci, Michelangelo, Guido Reni, Ary Scheffer m. fl. Större delen af museets till omkring 20,000 blad uppgående ytterst dyrbara handteckningssamling, kanske den förnämsta af alla dess skatter och upptagande hela serier originalteckningar af t. ex. Rembrandt och andra nederländska mästare samt af Scholander och Egron Lundgren m. fl., ligger dock ännu i kartonger och väntar på att bli ordnad.

För närvarande är gravyrsalen upp-
tagen af aggraveller af utvalda SV
mästare, d. m. s. t., somman och
liana, sidan uppsattes ny gr. andra
gravyrer i d. f. t.

7. Nordiska museet.

Detta museum, som först kallades Skandinaviskt-etnografiska ~~museet~~, bildades 1873 af Dr Arthur Hazelius och har sedan vidmakthållits och vunnit en storartad utbildning genom stiftarens nit och offervillighet samt det mer än vanliga intresse hvarmed det af allmänheten omfattats. Det innehåller en ständigt växande, rikhaltig och dyrbar samling klädedräkter, möbler, husgeråd, redskap och vapen m. m., belysande folkets lif från äldsta till nyaste tid i de tre skandinaviska landen.

Samlingen kommer i framtiden att förvaras i en enkom för den uppförd museibygnad, hvartill insamling af medel nu pågår och hvartill byggnadsplats är af konung Oskar skänkt å Lejonslätten på Djurgården. För närvarande inrymmes den i flere särskilda lokaler vid Drottninggatan. Hufvudafdelningen utgöres af de två paviljongerna Drottninggatan 71 a och 71 c, det första annexet är beläget Drottninggatan 45 en tr. upp och det andra annexet Drottninggatan 79 en, två och tre trappor upp samt Drottninggatan 77, 1 tr. upp. Till våningen i N:o 77 är ingången genom N:o 79.

De olika afdelningarna hållas öppna:

Hufvudafdelningen måndagar, tisdagar, torsdagar och fredagar 11—5, söndagar 1—9;

Första annexet samma tider;

Andra annexet onsdagar och lördagar 11—5, söndagar 1—3.

Från den 1 nov. till den 1 mars äro de särskilda afdelningarna under söcknedagarne tillgängliga endast till kl. 3.

Dessutom kunna resande i allmänhet mot fördubblad afgift erhålla tillträde äfven på andra tider.

Inträdesafgiften är: Till Hufvudafdelningen 50 öre. Till första annexet 25 öre; Till andra annexet 50 öre samt till alla afdelningarna gemensamt 75 öre.

Årskort gällande för bestämmd person till alla afdelningarna kostar 2 kr.

Hufvudafdelningen innehåller föremål, belysande *allmogens* lefnadssätt i Götaland och Norrland, Danmark, Grönland, Finland och Estland. Som redan är nämnt upptager den två paviljonger,

Södra paviljongen. Tam-buren. Förhistoriska minnesmärken.

Rum I. Föremål, interiörer och grupper, som belysa lefnadssättet i Skåne, Blekinge och Hal-

land. Utefter *högra väggen* finnas dels i skåp, dels uppsatta på väggen en mängd föremål såsom sländor och nystdon, träsniderier, stänkor, lysapparater, skedar, tallrikar, klappträn, horn, vapen och smycken. Utefter *vänstra väggen* finnes en serie interiörer och figurgrupper, nämligen: 1) *Blekingsflicka*, omgifven af väfnader, dragdukar, sadel, stolar, dynor o. d.; 2) *Interiör från Ingelstad i Skåne* (slutet af 1700-talet). Stugan är prydd till bröllop med väfnader, drättadukar, rikt besatt bord m. m. Figurerna i högtidsdräkt; 3) *Ryggstuga från Arstad i Halland* (början af 1800-talet). Taket är klädt med målade och tryckta dukar. Figurerna i hvardagsdräkt; 4) *Bondstuga från F. Vingåker i Södermanland* (1820-talet). Scenen framställer begäring på tredje lysningsdagen; samt 5) *Höliga från Herrestad i Skåne*.

Rum II: Öster- och Västergötland: Skrin, kannor, trä- och glassaker samt prydnader m. m.; Ställning med utsikts- och kostymbilder.

Rum III: Småland: brudprydnader, Värendska fälttecken, sadel, husgeråd m. m.

Rum IV: Halland, Bohuslän, Dalsland, Småland och Gotland: träarbeten, skåp, skänkar o. d.

Rum V: Skåne: figurgrupp samt dyrbara smycken, väfnader och klädespersedlar.

Första annexet upptages sakligen allmogens lefnadssätt

Tambur: Prof på gammalt träsnideri, stabursstolpar, skåp och kistor.

Rum I: Träarbeten. En stor säng, kistor, skåp, stolar, kronor och slädar. Dessutom två figurer, en flicka från Telemarken och en student i turistdräkt.

Rum II (till vänster om rum I): muggar, stänkor och andra mindre träkärl, brudkronor och smycken från Hardanger. En kvinna från Finnmarken med barn.

Norra paviljongen. Tambur: Danmark: träsaker, kafvelbräden och klappträn.

Rummet till höger om tamburen: Finland: kantelespelare, prydnader och dräkter.

Rummet till vänster om tamburen: Estland: träarbeten, kläder och smycken.

Rum I: Danmark: ställning med utsikts- och kostymbilder; husgeråd, möbler, skrin, klockor, väfnader, kläder, smycken; afbildningar af det yttre och inre af en dansk bondgård.

Rum II: Utefter *vänstra väggen* äro uppställda en mängd saker, husgeråd, slädar, dräkter, prydnader m. m., allt belysande lefnadssättet i Norrland.

Utefter *högra väggen* finnes en serie redskap, interiörer, figur- och landskapsbilder, nämligen: 1) slädar, lokor, lurar, muggar m. m.; 2) *landskapsbild från Järfso i Helsingland*. Sommarbild, figurer i Helsinglandsdräkter och lappdräkter; 3) *stuga från Dalsbo i Helsingland*. Figurgrupper. Väggar och tak målade; samt 4) *lappländskt landskap*. Vinterbild. Lappar med renar, hundar och pulkor. Kåta.

Rum III: Grönland, Norge: dräkter, träarbeten, antiqviteter m. m.

Rum IV: Träarbeten. Väfstolar, spinnrockar, kistor m. m.

af föremål, belysande hufvud i Norge och på Island.

ken från Hardanger. En kvinna från Finnmarken med barn.

Rum III vapen, ~~klädnader~~ lerkärl, träsniderier, fat, horn och väfnader. Figurgrupp, gubbe och ungdom från Telemarken.

Rum IV: Husgerådssaker af trä. Skedar och smycken. Figurgrupp, kvinna och man från Numedalen.

Rum V: Island. Husgeråd och smycken.

Andra annexet upptages af föremål, belysande de högre klassernas och stadsinnevärnarnes lif, diverse etnografiska minnesmärken och föremål belysande allmogens lif i Svealand.

Vånningen 1 tr. upp.

Förstuga och tambur. Arbeten i sten och vapen.

A. Rummen åt Kammaregatan.

Rum I: Arbeten i messing, brons och malm. Kistor, stolar, fat, lampetter, vinkylare, seldön, o. d.

Rum II: Skråsaker, Gillelädor, fanor och stafvar.

Rum III: Skråsaker. Skråsigill, mästare- och gesällbref samt handlingar.

Rum IV: Skråsaker. Gillelädor, mästerstycken (mest plåt- och tennsaker) samt skyltar.

Rum V: Skråsaker. Välkomnor, stafvar, mästerstycken, skyltar, lyktor och sparbössor.

Rum VI: Skråsaker. Mästerstycken, "Theatrum economico-medicum" (en samling åskådningsmateriel, för varukännedom) samt prof framvisande skrifkonstens utveckling i Sverige från 1400-talet till nuvarande tid.

B. Rummen åt Drottninggatan.

Rum I (hörnrummet): arbeten i tenn och koppar. Sparbössor, fat, stakar o. d.

Rum II: arbeten i järn. Skyltar, kistor, lås; särskildt märkas ett par gamla järnbeslagna kyrkdörrar från Moheda och Skirö.

Rum III: arbeten i lera. Kalkel, fat, vaser o. d.

(Man går nu utför en halftrappa och kommer in i våningen N:o 77 Drottninggatan 1 tr. upp).

Rum IV: arbete i trä från katolska tiden. Korstolar, dörrstolar, skåp; särskildt märkas gipsafgjutningar af träsniderier från Aals kyrka i Norge.

Två rum inåt gården till höger om rum IV: kyrkliga

minnesmärken. Altarskåp, korstolar, rökelsekar, bälvar, stolar, crucifix, tinglas, dräkter o. d.

Rum V (fortsätter filen efter rum IV): Saker belysande lifvet under Vasatiden (renässans). Skåp, kistor, sängar, kronor, käsar, muggar och vapen m. m.

Rum VI: Saker belysande lifvet under storhetstiden (barock). Byrå, skåp, kronor, kandelabrar, stakar m. m.

Rum VII: Saker belysande lifvet under frihetstiden (rokoko). Byråar, speglar, taflor, klockor, kronor, kandelabrar o. d.

Rum VIII: Saker belysande lifvet under Gustavianska tiden (style Louis XVI). Möbler, kronor, speglar, eldskärmar, broderier m. m.

Rum IX & X: Saker belysande lifvet i början af 1800-talet (kejsarstil). Möbler, kronor, kandelabrar, lyxartiklar m. m.

Rum XI: Spinnrockar och köksaker.

Rum XII: Saker belysande olika tiders mynt-, mått-, mål- och viktssystem.

C. Rummet till höger om tamburen: Porslin, fajans och glas.

Vånningen 2 tr. upp.

Tambur: Bärstolar och vagnar.

A. Rummen åt Kammaregatan.

Rum 1: Textila arbeten, flygel.

Rum 2: Dräkter, porträtt, dessutom två figurer: universitetskursor och pedell.

Rum 3: Diverse saker, enskilda ordnars tecken och märken, Stockholms Lycei standard.

Rum 4: Musikinstrument af olika slag och ålder.

Rum 5: Handvapen, lyktor m. m.

Rum 6 (detta och följande rum ligga inåt gården). Handvapen och fanor, dessutom en figur: karolin.

Rum 7: Straff- och pinoredskap; en figur: brottsling i järn.

Rum 8: Brandredskap.

B. Rummen åt Drottninggatan.

Rum 1: Byster och porträtt af svenska konungar och drottningar, dräkter.

Rum 2: Byster och statyer af utmärkta svenska män; minnen af och saker som tillhört dem.

Rum 3: Byster af svenska konstnärer; minnen af och saker som tillhört dem.

Våningen 3 tr. upp.

Tambur: Bykladdar, musikinstrument (lurar och valdthorn) samt budkaffar.

A. Rummen åt Kammarkargatan.

Rum 1: Saker från Dalarne: trä- och beklädnadsartiklar, prydnader, spinnredskap, seldon.

Rum 2: Saker från Upland: träarbeten (rockhufvuden och väf-

lunor), dräkter, isläggur, dryckeskärl och nyckelharpor.

Rum 3: Saker från Västmanland: näfversaker, dräkter, grafkors.

Rum 4: Saker från Närrike och Södermanland: tafvelställ, dräkter, näfversaker, vallhorn; dessutom två figurer: kvinna och barn i Vingåkersdräkt.

Rum 5: Saker från Värmland: dräkter, väfnader, snöskor för hästar.

B. Rummen åt Drottninggatan.

Rum 1: Saker från Dalarne: Målade dukar använda som väggprydnader i Leksand. Dessutom flere figurer, karl och kvinna från Orsa, gubbe, gift kvinna och kulla från Mora.

Rum 2: Saker från Dalarne: Gamla klädstänger i romanska mönster, runstafvar m. m. Dessutom en interiör efter Amalia Lindegrens tafla „Lillan sista bädd“.

Två tr. upp är museets expedition belägen, där föreståndaren träffas 3-4 eftermiddagen. Tre tr. upp äro bibliotek och arbetsrum för tjenstmännen.

8. Kungsholmen.

Spårvagnar gå hvar 8:de minut från Gustaf Adolfs torg öfver Nya Kungsholmsbron och utesfer Handtjärkaregatan till Pilgatan. 10 öre.

Ångbåt hvarje kvart från Mä-

lartorget till Serafimerlasarettet (6 öre) samt Kungsholmstorg, Karlsvik, Stockholms sjukhem och Smedens udde (10 öre); hvarje timme från Riddarholmen till Mariebärg (13 öre).

Kungsholmen är den sist och minst bebyggda af de holmar, på hvilka Stockholm ligger. I äldre tider kallad Lidherne eller Munklägret, erhöil den sitt nuvarande namn 1672, då denna stadsdels inneväanare erhöilo borgerlig frihet.

Med Norrmalm förbindes denna stadsdel genom tvänne broar, *Nya Kungsholmsbron* och *Kungsbron*. Den förra af dessa broar leder från den öppna planen söder om Centralstationen till Handtvärkaregatan, och den senare förbinder Kungsgatan på Norrmalm med Flemingsgatan (Reparebansgatan) på Kungsholmen.

Handtvärkaregatan är Kungsholmens förnämsta gata och trafikeras af spårvagnar. När man passerat Nya Kungsholmsbron, mötes man på vänster hand af ett af hufvudstadens förnämsta industriella verk, *Ångkvarnen*, i dagligt tal kallad *Eldkvarnen*. Snedt emot densamma ligger det stora *Serafimerlasarettet*, öppnadt 1752. Midt emot Serafimerlasarettet är det *Karolinska mediko-kirurgiska institutet* beläget (N:o 3).

Den här utbildningsanstalt för utbildande af läkare upprättades 1811 och är försedd med dyrbara samlingar. Å institutets gård står en bronsstaty af den store forskare-

ren och läraren Anders Retzius. Samlingarna äro dagligen tillgängliga efter tillsägelse hos vaktmästaren.

Den närmast bortom Karolinska institutet liggande byggnaden är *Kungl. myntet* (N:r 5), beläget på samma plats, där vårt lands förste ångbåtsbyggare, Samuel Owen, hade sina verkstäder. Snedt emot Myntet ligger *Kungsholms* eller *Ulrika Eleonora kyrka*, en liten korskyrka, bygd 1673—88.

Utom redan nämnda sjukvårdsinrättningar ligga vid Handtvärkaregatan *kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn* (N:r 14), *Kurhuset* (N:r 13), *Allmänna barnbördshuset* (N:o 19) och *Garnisonssjukhuset* (N:r 25) vid spårvägens slut.

Kvarteren mellan Handtvärkaregatans västligaste del och Mälarestånden upptagas af *Pontonierkasernerna* och *Karlsviks fabriker* för kulsprutor, skördemaskiner m. m.

I den östra delen af Kungsholmen, i närheten af Barnhusviken, ligga flere storartade industrietablissemang såsom *Bolinderska gjuteriet* (Kaplansbacken 10), *Ekmaniska snickerifabriken* (Flemingsgatan 2 B) samt *Inedals stora verkstäder*. Här är ock belägen Stockholms stads allmänna försörjningsinrättning, det s. k. *Grubbens gårde*.

Går man Handtvärkaregatan i ända, kommer man till *Sjukhemmet för obottligt sjuka*. Rakt förbi detsamma går stora Drottningholmsvägen, från hvilken strax bortom sjukhemmet vägen till Mariebärg viker af åt vänster. På höger hand om denna väg ligger *Konradsbärgs storartade hospital* för sinnessjuka, grundlagdt 1855. Den slottslika hufvud-

byggnaden består af tre afdelningar, den mellersta afsedd för ekonomien och de båda andra för patienter, och lämnar rum för omkring 200 sinnessjuke. Hospitalet omgifves af stora parkanläggningar.

Fortsätter man vandringen på Mariebergsvägen, kommer man snart till en gångstig, som leder upp till det på en höjd belägna *rakellaboratoriet*. Därifrån har man den präktigaste utsikt öfver å ena sidan staden och å den andra Mälaren med dess öar ända bort till Kungshatt.

Nere vid Mälarstranden ligger *Marieberg*, där den för sina utmärkta åter berömda porslinsfabriken med samma namn var belägen åren 1759—88, och hvarest ända till för kort tid sedan det af general Cardell grundade högre artilleriläroverk hade sin lokal. F. n. utgör Marieberg kasern för *Trängbataljonen*.

Till höger om Drottningholmsvägen ligger *Frimurarebarnhuset på Kristineberg*. Egendomen, som under senare delen af 1850- och början af 1860-talen tillhörde hertigen af Dalarne, inköptes 1864 af direktionen öfver Stockholms frimurarebarnhus, hvarefter, sedan nya byggnader uppförts, frimurarebarnhuset flyttadt dit.

Frimurarebarnhuset stiftades 1753 till minne af prinsessan Sofia Albertinas födelse och hade ända till 1867 sin lokal i hörnhuset mellan Malmorgs- och Jakobsgatorna (n. v. badinrättningen). I början lämnade inrättningen vård och uppfostran åt 20 barn, men under årens

lopp har den blifvit i stånd att almer och mer utvidga sin värksamhet, så att den numera kan emottaga närmare 150 barn. Bland barnhusets inkomster märkes behållningen af en konsert hvarje Långfredag, hvarvid sedan 1801 i regeln gifves oratoriet »Skapelsen».

I nordvästra hörnet af Kungsholmen, vid Ulfundasjön, ligger *Hornsbürgs sockerbruk*.

9. Södermalm.

Den som ännar besöka den östra delen af Södermalm eller Katarinatrakten, gör bäst i att med spårvagn färdas till slussen samt sedan begagna *Katarinahissen*. Afgift 5 öre upp och 3 öre ned. Den åter

som har sina vågar åt västra delen eller Mariatrakten, bör vid Mälartorget gå ombord å ångfärjan, som förer öfver till *Mariahissen*, samt vidare begagna sig af denna inrättning. Afgift för begagnande af

både ångfärja och hiss, upp 6 öre, ned 5 öre; afgift för endast hissen upp 5 öre, ned 3 öre.

Mellan Rödbotorget, Munkbron och Ragvaldsbro gå ångslupar. Afgift 6 och 2 öre.

Stockholms södra förstad eller Södermalm utgör egentligen en ö, men sammanhänges numera genom ett smalt näs vid Skanstull med fastlandet. På norra sidan sköljes Södermalm af Mälaren i väster och Saltsjön i öster. Genom det s. k. Spinnhussundet skiljes Södermalm från Långholmen och Reimersholm. I söder sträcker sig Arstaviken till Skanstull, och på andra sidan om det smala näset därstädes vidtager Hammarby sjö. Mellan staden och Södermalm går Söderström, genom hvilken Mälaren afbördar sig sitt vatten.

Södermalm utgör ett litet högländ. De »Södra bärgen» stiga branta och skrofliga upp ur Saltsjön och Mälaren, och tvåra backar möta här och hvar i det inre. Ehuru Södermalm på grund af sin högländthet har att erbjuda både ett friskt läge och vacker utsikt, har den dock utöfvat blott ringa dragningskraft på de förmögnare samhällsklasserna, utan är förnämligast bebodd af hufvudstadens fattigare befolkning. I den mån kommunikationerna med och på Södermalm förbättras, torde dock en förändring inträda härutinnan.

Den sydligaste eller närmast Södermalm liggande delen af Stockholm utgör numera en liten holme, som skiljes från Stadsholmen genom *Stockholms sluss*, bygd 1850 af Nils Ericson. Den är 44½ m. (150 f.) lång, nära 7 m. (22 f.) bred och något mer än 4 m. (14 f.) djup. Öfver densamma leda tvänne vindbroar af järn. Själfva holmen upptages af *Karl Johans torg*, som är prydt med Karl Johans staty till häst, modellerad af Fogelberg och aftäckt d. 4 nov. 1854.

Å piedestalen, som prydes af konungens vapen, omgifvet af Serafimerkedjan, läses inskriften: »At

Carl XIV Johan, Brödrafolkets fader, af Oscar I.

I öfrigt upptages det lilla torget af planteringar. På södra sidan om torget står en enkel basarbyggnad. Bakom densamma är den s. k. *Fiskargången* belägen, under hvilken Söderström med den af Polhem 1753 fullbordade slussgrafven framgår.

Torget omgifves åt både väster och öster af stenkajer. At Saltsjösidan, utanför Fiskargången, ligger en pontonbrygga, öfver hvilken den från Stadsgårdshamnen till Skeppsbron gående förgreningen af sammanbindningsbanan är dragen, och

å hvilken drifves en liflig affärsvärksamhet med landtmannaprodukter.

Fiskargången utgör en varuhall, där alla slags lefnadsförnödenheter finnas till salu.

Så snart man passerat öfver en af de båda broar, som leder öfver den för öfrigt af basarbyggnaden dolda Söderström, mötes man af en bred och djup graf, i hvilken sammanbindningsbanan framgår, och öfver hvilken tvänne broar leda, den ena af sten, den andra af järn. Det är den gamla *Stadsgraven*, anlagd på Gustaf Vasas tid till stadens försvar. Sedan grafven ej längre behöfdes för sitt ursprungliga ändamål, nedrefs det der belägna Södra tornet och ditflyttades 1662 stadens järnväg, hvilken där hade sin plats i omkring 200 år, men numera är tillsvidare förlagd till Djurgårdsstaden.

De nämnda båda broarna leda upp till *Södermalmstorg*, utgångspunkten för Södermalms båda hufvudgator, *Hornsgatan* och *Götgatan*. Mellan de båda broarna ligger *Bryggareämbetets* hus, bekant under namnet *Pelikanen*, den i huset belägna restaurationens namn. Järnvägstunneln under Södermalm begynner under detta hus.

Den från Södermalmstorg utgående *Götgatan* sträcker sig i nästan rak sydlig riktning till Skanstull och delar Södermalm i tvänne hälfter. Den är hufvudstadens längsta och backigaste gata. Invid denna gata och upptagande hela det kvarter, som omslutes af *Göt-, Maria-, Repslagare- och St Paulsgatorna*, ligger det väldiga *Schönborgska huset*, prydt med de la Gaidieska och Braheska vapensköldarne. Inne på gården kvarstår *Ebba Brahes palats*.

Fortsätter man vandringen utefter *Götgatan* till hörnet af *Katarina Högbärgsgata*, varsnar man ett på en höjd på vänster sidan om gatan beläget stort hus. Man befinner sig nu vid den bekanta *Pelarbacken*, där enligt sägnen de tyske borgarne i Stockholm såsom en försoningsgård för de år 1389 begångna *Käpplingemorden* läto uppsätta tre skulpterade minnesstenar. Enligt en mera trovärdig berättelse, af *Messenius*, uppsattes dessa stenar af en from borgare i början af 1500-talet.

Enligt sägnen skall afståndet mellan den nordligast belägna stenen och det gamla rådhuset vid *Stortorget* hafva varit lika långt som mellan *Pilati hus* och *Golgata*, medan åter afståndet mellan den ofvan nämnda och den sydligast resta stenen varit detsamma som afståndet mellan *Golgata* och det

ställe, där Kristus föll till jorden med sitt kors.

Af de tre minnesstenarna finnes numera endast en i behåll, och den har fått lämna plats för det ofvan omtalade stora huset och flyttats närmare *Götgatan*, därifrån den med lätthet ses. Den föreställer Kristus på korset mellan jungfru *Maria* och evangelisten *Johannes*.

Strax utanför Skanstull, vid Årstaviken, ligga Stockholms stads *vattenledningsvärks* storartade anläggningar, hvilka omfatta den gamla brunns- och badinrättningen Grundsborgs ägor och närliggande områden. Sevärda äro de stora filtrerbassängerna. I en af bassängerna är anbragt en vattenkonst, som i lugnt väder kastar vattenstrålarne upp till en höjd af 50 meter (168 fot). På afstånd synes vattenledningens stora reservoar, den s. k. *Vattenborgen*, som lär rymma 625,000 hektoliter vatten, och som är belägen i den blifvande Årstalunden på högsta punkten af de Södra bärgen.

En bekväm uppfartsväg till östra delen af Södermalm eller Katarina församling har man i den af kapt. Lindmark 1882 bygda *elevatorn* eller *Katarinahissen*. I stället för att vandra uppför backen till Södermalmstorg viker man, om man vill begagna sig af hissen, af till vänster in i den s. k. *Stadsgården*, vid hvars början hissens luftiga byggnad har sin plats.

Med ångkraft lyftes man upp till höjden af Mosebacke och på en öfver de under varande husens tak ledd gångbro vandrar man fram till Mosebacke torg. Från den lilla paviljongen öfver hissen och från gångbron har man den vidstäckta och mest anslående utsikt öfver staden, Mälaren och Saltsjön. Framför sig har man den egentliga staden med dess hoppytrade hus och de många fartygen vid Skeppsbron samt slottets väldiga massa. Längre bort mötes blicken, så långt

den kan frantränga, af de långa husraderne på Norrmalm och Östermalm. At väster har man fri utsikt öfver Mälaren med Riddarholmen och Kungsholmen å ena sidan och de Södra bärgen å den andra; och vänder man sig mot öster, tjusas ögat af den lifliga trafiken i hamnen och den stora segelleden, af Djurgårdens täcka stränder samt de ur Saltsjön uppstigande Skepps- och Kastellholmarne.

Ett litet kafé är inredt i paviljongen öfver hissen.

När man lämnat gångbron och åter kommit på fast mark, har man vänster hand *Mosebacke*, som i alla tider utgjort ett mål för resandes vandringar, och där bortom, vid Stora Fiskaregränd, *Stockholms navigationsskolas* hus. Från Mosebacke trädgårds öfversta terrass har man en utsikt öfver hufvudstaden och dess närmaste omgifningar, hvars make ingen annan plats i Stockholm haft att uppvisa, innan Katarinahissen kom till stånd. F. n. utgör Mosebacke en andra klassens restaurant. I samma hus som Mosebacke restaurant är äfven inrymd *Södra teatern* (med platser för 5 à 600 personer).

Sydost om Mosebacke, vid Katarina Högbärgsgata, ligger *Katarina kyrka*, Stockholms vackraste tempel.

Två!

Kyrkan är en grekisk korsbyggnad med lika långa armar. Öfver det hela höjer sig en kupol, omgifven af fyra smärre hörntorn. Den är ljus och rymlig samt i akustiskt hänseende utmärkt. Belägen på en af hufvudstadens högsta punkter är den synlig öfver hela staden.

Kyrkan är belägen på den plats, där de i Stockholms blodbad af-rättades lik brändes. 1576 lät Johan III där bygga ett kapell af trä, och åren 1656—70 uppfördes på platsen en kyrka efter ritning

af Jean de la Vallée. Den förstördes i den stora branden 1723, men återuppfördes genast efter ritning af G. J. Adlercrants och invigdes 1724.

Följer man åter den från Götgatan i västlig riktning gående *Hornsgatan*, så benämnd efter fältherren Gustaf Horn, kommer man efter en kort promenad till *Maria kyrka*, grundlagd af Johan III 1576, men fullbordad först 1634. Den var i sitt ursprungliga skick en ganska vacker kyrka, och särskildt ansågs tornet, fullbordadt 1733, för ett af de vackraste i hufvudstaden. Den 19 Juli 1759 nedbrann kyrkan liksom större delen af de i församlingen belägna husen. Den återuppsyldes redan 1763, men förseddes först 1825 med torn, ett torn, som närmast är att likna vid »en fyrkantig astronomisk jättetub, stäld på ända». Själfva kyrkobyggnaden utgör en sådan blandning af olika stilar, att den hardt när trotsar en beskrifning. Kyrkogården är däremot synnerligen täck. På densamma hvila bland andra riksantikvarien Liljegren samt skalderna E. J. Stagnelius och K. A. Niskander.

Längre väster ut vid Hornsgatan ligger *Adolf Fredriks torg*, som för Maria församling är hvad Kungsträdgården är för Norrmalm.

Utefter Mälarstranden är för närvarande under byggnad en *strandgata*, och från denna lyfter en ny hiss, *Mariahissen*, sina passagerare upp till Bellmansgatan, hvilken skär Hornsgatan och leder förbi Maria kyrka. I motsats till Katarinahissen är denna inbygd i ett hus. Från dettas altan har man en synnerligen vacker utsikt.

I hiss-huset finnas restauration
och kafé.

Om ångfärjeförbindelsen med
staden, se ofvan.

Strax öster om den nya hissen ligger *Ragnvaldsbro*, därifrån ständigt ångbåtsförbindelse upprätthålles med staden och Norrmalm (se ofvan, sid. 56).

I de aflägsnare, ännu ej stadsmässigt bebyggda delarne af Södermalm äro åtskilliga stora industriella etablissemang belägna. Sälunda ligger vid Tegelviken af Saltsjön *Stora varfvet*s mekaniska verkstad och varf. De industriella anläggningarna vid *Barnängen* äro belägna vid Hammarby sjö. I Södermalms västra ända ligger *Bärsgårds* mekaniska verkstad.

Från *Stora varfvet* har man ångslupsförbindelse hvarje kvart med Råntmästaretrappan i staden | och hvarje hel och halftimme med Dockan på Djurgården.

Stockholms omgifningar.

1. Djurgården.

Mellan Norrmalmstorg och Allmänna gränd å Djurgården gå spårvagnar hvar 10:de minut: hvardagar från kl. 12.⁴⁰ e. m. från Norrmalmstorg och kl. 1 e. m. från Djurgården, sön- och helgdagar från kl. 8.⁴⁰ f. m. från Norrmalmstorg och kl. 9 e. m. från Djurgården. Sista vagnen går kl. 11 e. m. från Norrmalmstorg och kl. 11.²⁰ e. m. från Djurgården. Afgift 10 öre. OBS. Röda skyltar och lyktor å vagnarna.

Ångslupar afgå hvarje *hel* kvart från Strömparterren (8 f. m.—11 e. m.) och hvarje *half* kvart från Karl XII:s torg (2—11 e. m.) till Alkärret å Djurgården, afgift 10 öre; från Råntmästaretrappan vid Slussen till Allmänna gränd (hvar kvart från 1/2 8 f. m.—10 e. m.), afgift

5 öre; från Skeppsholmen till Allmänna gränd (ångfärja, 6 f. m.—11 e. m.), afgift 3 öre. Mellan kl. 11 e. m.—1 f. m. går om sommaren nattbåt mellan Gustaf III:s staty å Skeppsbron—Nationalmuseum—Allmänna gränd. Afgift 25 öre.

Mellan Logårdstrappan å Skeppsbron och Djurgårdsbrunn med anlöpande af Ladugårdsgärdet och mellanliggande platser går ångslup hvarje hel- och halftimme från kl. 8 f. m. till 10 e. m., afgift 15 öre; mellan Råntmästaretrappan och Dockan å Djurgården hvarje kvart från kl. 7 f. m.—10 e. m., afgift 8 öre.

Till aflägsnare ställen å Djurgården gå ångslupar flere gånger dagligen från Bomslups- och Råntmästaretrapporna å Skeppsbron.

Djurgården i vidsträckt mening är en halfö, som i väster sammanhänger med Östermalm och i söder begränsas af »stora segelleden», i öster af Lilla Värtan och i norr af den kanal,

som förbinder insjön Brunnsviken med Lilla Värtan. Den består af tvänne delar, den norra och större delen samt den södra eller den egentliga Djurgården, hufvudstadens mest besökta promenad- och förlustelseplats. De båda delarne skiljas från hvarandra genom Djurgårdsbrunnsviken och Djurgårdsbrunnskanalen, som förbinder nämnda vik med Isbladsviken.

Hela Djurgården upptager en yta af omkring 2,900 tunnland.

Genom Gustaf Vasas reduktion lades hela Djurgården eller som den då kallades, Valmundsön eller Valdemarsön, under kronan och användes dels till kungsladugård och dels till jagtmark. Under senare delen af 1600-talet indrogs kungsladugården, och 1830 instängdes hjortarna, som dittills fått ströfva fritt omkring på Djurgården, i en liten park vid Ropsten. Redan Karl X Gustaf började på Djurgården anlägga »en lustgård», men arbetena därmed måste efter en tid afstanna. Först under Gustaf III:s

tid' började Stockholmarne anlägga villor och sommarnöjen därstädes. Den egentlige skaparen af den mångbesjungna Djurgårdens glans är emellertid Karl XIV Johan, som där anlade lustslottet Rosendal och ej sparade några kostnader för att försköna omgifningarna.

Djurgården är en till den regerande konungens disposition upplåten statsegendom, och de platser och lägenheter, som äro upplåtna till enskilda personer, innehafvas mot en viss årlig afgift. Till sitt bestånd äro dessa upplåtelser beroende på hvarje tillträdande konungs godtnnande.

Af gammalt gick den stora stråkvägen från Norrmalm till Djurgården utefter Storgatan och förbi Fredrikshof, men nu mera är Strandvägen den vanligast begagnade landvägen. Utefter den samma går äfven spårvägen.

Från Strandvägen leder en vacker järnbro, *Djurgårdsbron*, öfver till Djurgården. Från bron har man en anslående utsikt, å ena sidan öfver slottet och staden och å den andra öfver den täcka *Djurgårdsbrunnsviken* med dess leende stränder. Strax på andra sidan bron vidtager den s. k. *Lejonslätten*, å hvilken plats är anvisad för Nordiska museets blifvande palats. På högra sidan begränsas denna slätt af en lång mur med åttkantiga torn i morisk stil, hvilken undanskymmer kanonbåtarnes skjul. Snart är man framme vid den plats, där förut en gallerport af gjutjärn betecknade den egentliga ingången till Djurgården, och invid hvilken förr låg det bekanta världshuset Blå Porten. Härifrån leda tvänne vägar, den ena åt *vänster* förbi *Djurgårdsteatern*, en anspråkslös byggnad af trä, samt vidare utefter Djurgårdsbrunnsviken, den andra åt *höger* fram till Djurgårdsstaden och slätten.

Följer man den senare vägen, ser man på vänster hand på afstånd teatern samt flere enskilda villor, däribland längst

upp på en slätten beherskande höjd *Skansen*, en tid den bekanta skådespelerskan Emelie Höggvists sommarboning. Längre fram resa sig på samma sida om vägen höga, fula stenmurar, som dölja för vandrarens blickar en af Djurgårdens skönaste prydnader, *Byströms villa*, äfven kallad *Hammers villa* efter sin nuvarande egare, juveleraren Hammer.

Denna dyrbara och praktfulla byggnad uppfördes 1839—44 af bildhuggaren J. N. Byström i italiensk stil af Carrara-marmor, enligt trovärdig uppgift på beställning af Karl XIV Johan. Efter konungens död måste Byström behålla villan, som lär kostat omkr. 180,000 kr. Den ornamentala skulptur och de basreliefer, hvarmed villans inre är smyckadt, äro modellerade af Byström. Bland basrelieferna märkes

särskildt Karl Johans apoteos, som pryder lanterninen öfver midsalen. I villan förvaras en del af juvelerare Hammers sevärda konstsamlingar, hvaribland befinna sig åtskilliga arbeten af Byström, såsom hans första verk i marmor, »byst af en ung kvinna», och skissen »Välgörenheten», i bränd lera. Från villans altan har man en synnerligen vacker utsikt öfver Stockholm och dess närmaste omgifningar.

På högra sidan om vägen, ungefär midt emot Byströms villa och vid slutet af den långa moriska muren, ligger *Alkärrret*, där ångsluparne hafva sin tilläggsplats. Älkärrret utgöres af en samling folkförlusteställen: bierhallar, mål-skjutningsbanor, karuseller, utställningar af djur och jättekvinnor m. m. Åt sydost begränsas kvarteret Älkärrret af Allmänna gränd, hvarest spårvagnarna stanna, och därefter vidtager den s. k. *Djurgårdsstaden*, en samling af tämligen förfallna trähus, bland hvilka märkes den ännu kvarstående, af Bellman besjungna krogen »*Gröna Lund*» (vid Långa gatan) med dess höganloftssval. Stockholms järnväg är numera tills vidare förlagd till Djurgårdsstaden.

Midt emot Allmänna gränd, på en höjd till vänster om vägen, ligger *Hasselbacken*, fordom en simpel krog, hvars egentliga publik utgjordes af sjömän och gardister, handtvärks-gesäller och tjänstflickor, men där man äfven understundom träffade Bellman och Gustaf III. Genom stället natursköna belägenhet, de vackra anläggningarna och den utmärkta musiken har *Hasselbacken* lyckats intaga främsta platsen bland hufvudstadens utvårdshus.

Ännu fins på *Hasselbacken* kvar en äldrig ek, under hvars grenar Bellman fordom skall hafva suttit och som till minne häraf kallas

Bellmans ek. I närheten af densamma står en i brons gjuten staty af skalden (modellerad af G. A. Nyström).

Öster om *Hasselbacken* begynner den tämligen vidsträckt *Djurgårdsslätten*, där om söndagarna under sommaren massor

af folk trängas kring Kasperteatern, konstmakarne och positivspelarne, eller för att beskåda den långa raden af vagnar, som långsamt passera utefter vägen förbi slätten. På norra sidan af slätten ligga förlusteställena *Manègen* med cirkus och schweizeri, världshuset *Alhambra*, *Tivoli*, med anläggningar efter mönster af Köpenhamns *Tivoli*, utmärkt varietéteater (*Viktorateatern*), menageri, dansbanor, schweizeri m. m. samt framföralt med en storartad utsikt från lusthuset å dess högst belägna del; slutligen schweizeriet *Novilla*.

Inträdesafgift till Varietéteatern, hvarmed följer fritt tillträde till öfriga delar af *Tivoli*, 1 kr.; inträdesafgift till öfre *Tivoli* 50 öre;

särskild afgift till rofdjurshuset 25 öre. Vid vackert väder ske teaterföreställningarna i det fria.

En kort väg leder från slätten genom Djurgårdsstaden ned till den bro, som förenar Djurgården med den lilla *Beckholmen*, där de stora, i klippan sprängda *skeppsreparationsdockorna* förtjäna att beses.

Stora vägen eller »stora promenaden», som den kallas, fortsätter förbi Djurgårdsslätten mellan till vänster en skogbevuxen höjd, hvarå Djurgårdens prydliga folkskolehus är uppfördt och till höger brädgårdar och täcka villor, bl. a. *Rosenvik* och *Weylandts* villa. Den stiger vidare uppför en backe och fortsätter förbi en öppen, af ekar beskuggad plats. Här står på en fot af oslipad granit *Bellmans byst*, ett verk af Byström, aftäckt d. 26 Juli 1829. Sedan dess firas hvarje år d. 26 Juli (Bellmans födelsedag) såsom en värlig folkfest. När Par Bricolls sångkör, biträdd af en musikkår, på eftermiddagen vid bysten låter höra ett flertal af skaldens mäst populära sånger, är hela trakten kring bysten packad af människomassor. — Midt emot bysten ligger det lilla täcka schweizeriet *Bellmansro*.

Vid *Bellmansro* delar sig vägen i tre grenar, af hvilka den ena (*Sirishofsvägen*) leder i nordlig riktning nästan rakt till den täcka villan *Sirishof* vid Djurgårdsbrunnsviken, tillhörig bankdirektör A. O. Wallenbergs sterbhus; den andra till *Rosendal* och den tredje (stora promenaden) i östlig riktning fram till *Blockhusudden*.

Följer man den andra af dessa vägar, är man snart framme vid den kungliga villan *Rosendal*, »Djurgårdens perla», som den blifvit kallad. Stället, som under en följd af år varit i enskild ego, inköptes 1817 af Karl Johan. Efter ritning af Fr. Blom lät denne uppföra den enkla, men stil-

KARTA ÖFVER KONGL. DJURGÅRDEN.

Uttökad och general af Åhrné af Öfver Stockholm

0 100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000 Meter

1875

fulla tvåvåningsbyggnaden. Hufvudingången är belägen å södra fasaden, som prydes af en balkong, uppburen af 4 joniska pelare af Kolmårdsmarmor. Villan är inredd med stor prakt: den omgifves af de vackraste park- och trädgårdsanläggningar. Framför norra fasaden står på en öppen plan den berömda *Vasen* af Älfdals porfyr, utförd i ren antik stil med den yttersta noggrannhet samt hållande 2.6 m. i höjd och 3.3 m. i diameter. I närheten af Rosendal ligga *Svenska Trädgårdsföreningens* storartade växthus och trädskolor.

Från den s. k. Sirishofsvägen leder en kort väg till vänster genom en inhägnad park upp till den på en af Djurgårdens högsta punkter belägna *Belvedären*, ett 4 våningar högt utsiktstorn, uppfördt 1876 af lifmedikus Westfelt. Från den öfversta plattformen, belägen omkr. 75 meter öfver hafsytan, möter den vidsträcktaste utsikt öfver hufvudstaden med dess omgifningar samt den stora segelleden till Stockholm, och på grund häraf är *Belvedären* ett af de första ställen i hufvudstadens omgifningar, som besökes af turister.

Från Hasselbacken leder äfven en väg direkt till <i>Belvedère</i> (10 min. väg). Afgift för inträde i <i>Belvedère</i> 50 öre, för inträde en-	dast i den omgifvande parken 10 öre. I <i>Belvedären</i> är inrättad servering af frukost och kväll, viner och läskedrycker.
--	--

Från Rosendals park leder en synnerligen vacker strandväg uteder Djurgårdsbrunnsviken till det ofvan omtalade *Sirishof*. Därifrån fortsätter vägen förbi åtskilliga sommarställen såsom *Fjällstugan*, *Framnäs*, »*Godthem*» (sångaren *Uddmans* forna villa) och *Sommeli* villa m. fl. samt förbi *Djurgårdsteatern* fram till stora vägen till *Djurgårdsbron*.

Den tredje af de vägar, som leda från *Bellmansbyst* eller *Stora promenaden*, förer genom den östra delen af *Djurgården*, den på vackra punkter kanske rikaste, men dock minst besökta delen. Vägen går först norr om *Valdemarsudden*, hvarest *Gustaf III* för prydnadens skull lät uppföra den nu förfallna, kopparbeklädda väderqvarnen, samt vidare förbi det vackra landtstället *Qvickjock*, *Biskopsudden* samt *Fricsens park*, ett af *Djurgårdens* vackraste partier och ett omtyckt mål för särskildt den lägre stockholmsbefolkningens lustvandringar. Därefter närmar sig vägen saltsjöstranden. Den fortsätter förbi *Listonhill* och *Manilla*, det storartade af *P. A. Borg* grundade institutet för döfstumma, samt vidare förbi *Tüeka uddens* eleganta villor.

fram till *Blockhusudden*, Djurgårdens yttersta punkt, fordom platsen för Stockholms sjötull åt saltsidan.

Från Manilla leder en väg tvärs öfver denna del af Djurgården förbi det tjäcka *Grondal* till den bro, som leder öfver kanalen till det på den norra delen af Djurgården belägna världshuset *Djurgårdsbrunn*, för en af den fashionabla världen mycket besökt hälsobrunn utan hälsovatten. Söder om världshuset löper den tjäcka *Djurgårdsbrunnskanalen*, som förbinder Djurgårdsbrunnsviken med Isbladsviken. Kanalen är 1,336 meter lång och 20 meter bred. Förbi Djurgårdsbrunnns park leder vägen åt höger öfver en med skogsdungar omväxlande slätt till *Lidingöbro*

världshus, berömt för sitt utomordentligt vackra läge vid Lilla Värtan. Den långa flottbron, som för härifrån ledde öfver till Lidingön, är numera bortflyttad.

Den som vill besöka något af dessa båda världshus, bör på bort- eller hemvägen använda ångbåt.

Den ofvan skildrade landvägen till Djurgårdsbrunn (och Lidingöbro) är den längsta af de tre, som leda dit. De öfriga båda äro: vägen från Ladugårdslands tull öfver Ladugårdsgärdet och från Fredrikshofs tull (den kortaste). Om dessa vägar se nedan.

Från strandvägen i närheten af Djurgårdsbron leder en väg förbi Fredrikshof (se sid. 36), artilleriets laboratorium, *garnisonens kyrkogård*, *Lifregementets dragonkårs kasern* och det vackra, vid Djurgårdsbrunnsviken belägna sommarstället *Lido* fram till Djurgårdsbrunn. Norr om denna väg utbreder sig den hufvudsakliga delen af *Ladugårdsgärdet*, vapenöfningsplats för Stockholms garnison, Stockholms stads och läns beväring samt Lifregementets dragonkår. På det s. k. *Drottningbärget*, en vid exercisfältets östra sida belägen höjd, lät Karl XIV Johan uppföra en kunglig paviljong, den s. k. *Borgen*. Vägen från Ladugårdslands tull till Djurgårdsbrunn går tvärs öfver Ladugårdsgärdet. Från densamma har man en därutinnan egendomlig utsikt öfver Stockholm, att man icke i tafan varseblir något vattenparti.

Redan på 1700-talet bevägnades Ladugårdsgärdet såsom exercisplats för hufvudstadens garnison. Karl XIV Johan lät betydligt utvidga detsamma för att erhålla tillräckligt utrymme för sina stora fältmanövrer. Det som öfvingfält bevägnade området upptager en areal af omkr. 183 har.

Från den till Ladugårdslands tull gående vägen utgår *Drottning Kristinas väg*, som fortsätter förbi Artillerikaserneu, Villastaden och Stockholms östra station samt vidare genom en vacker skog fram

till den utanför Roslagstull belägna järnvägsstationen *Albano*.

A norra delen af Djurgården gör Lilla Värtan en djup inskränning, *Husarviken*, hvilken delar sig i tvänne vikar, *Uggleviken* i söder och *Ladviken* i norr. I närheten af Uggleviken ligger Ugglevikskällan, fordom bekant såsom hälsobrunn och ännu talrikt besökt Trefaldighetsfontänen. Strax söder om Husarviken ligger *Ropsen*, hvarifrån den nya *Lidingöbron* utgår. Här i närheten ligger *Hjorthagen*, hvarost de kvarlevande af Djur-

gårdens hjortar och rådjur hållas instängda.

En kort väg leder från Ropsten till det af Bellman besjungna, vackra *Fiskartorget* samt vidare till sommarstället *Skuggan*, anlagdt af Edelcrantz. Vidare fortsätter vägen förbi *Landbruksakademiens experi-*

mentalfält, hvarefter den sammanträffar med en från Albano och Kräftriket kommande väg. Denna leder till *Frescati*, fordom G. M. Armfelts egendom, och *Alkistan*, Djurgårdens nordligaste punkt. Vid *Alkistan* förenas Norra Brunnsviken genom en kanal med Lilla Värtan

Om hamnen vid Värtan, se sid. 70.

2. Karl bärg—Solna—Nya Kyrkogården—Haga—Sundby bärg.

Till *Karl bärg* kan man färdas med ångslup från Riddarhusgrändan (afgift 12 öre) eller med bantåg från Centralstationen; till *Sundby bärg* med samma ångslup som till Karl bärg (afgift 35 öre) eller med ångslup från Gymnasigrändan & Riddarholmen eller ock med bantåg.

Sker färden till *Haga* direkt från hufvudstaden, har man att använda antingen bantåg (Värtanbanan) till Norrtull eller omnibus från Gustaf Adolfs torg till Stallmästaregården (afgift 35 öre) eller från Adolf Fredriks plan till Haga grändar (afgift 25 öre).

Färden med ångbåt går öfver Klara sjö, Barnhusviken och Rörstrandsviken. Längs stränderna finnas många industriella och andra etablissement. På vänstra standen, Kungsholmslandet, ligga Ekmans mekaniska snickerifabrik och *Grubbens gårde* (stadens allmänna försörjningsinrättning). Utefter den högra ligga *Atlas'* stora fabrik för tillverkning af vagnar och vagnsmateriel samt *Rörstrands* porslinsfabrik. Vid båda ställena lägges ångslupen till, så att man, om man vill, kan gå upp och bese dem. Sedan återstår blott en kort bit fram till Karl bärg. Fortsätter man från Atlas vägen till fots till Karl bärg, så kan man ta tillfället i akt och med detsamma kasta en blick på *Sabbatsbärgs* storartade i paviljongstil uppförda sjukhus.

Karl bärg är hufvudsakligen värdt att bese för sin stora och vackra park med ~~det stora~~ *Döbelnsmonumentet*. Själva slottet är en stor, men enkel byggnad. Det bygdes

i början af 1600-talet af Karl Karlsson Gyllenbjelm, blef efter reduktionen kungl. lustslott, men användes numera till krigsskola.

Från parken kommer man, sedan man passerat norra stambanan, som skär densamma i nordost, efter en kort promenad genom vacker natur fram till den gamla

Solna kyrka, hvars murar stå kvar ända sedan hednatiden. Den omgifves af en lugn och vacker kyrkogård, som gränsar alldeles intill Stockholms begravningsplats, *Nya kyrkogården*, invigd 1827 af J. O. Wallin och prydd med en mängd dyrbara grafmonument. Längre norrut äro *katolska kyrkogården* och *mosaiska församlingens begravningsplats* belägna.

Snedt emot Nya kyrkogården på landsvägens motsatta sida ligger på Brunnsvikens västra strand

Haga. Gustaf III:s skapelse och älsklingsplats. Den stora parken var fördöm genomskuren af vattenrika kanaler, men är nu vanvårdad och öde. Äfven i sitt förfall utgör den dock en bland de härligaste platserna i Stockholms omgifningar. Slottet, som består af flere små paviljonger, anlades af Gustaf III 1786. Det ligger förtjusande vackert på en liten höjd alldeles vid vattnet. Något mera åt väster, ett stycke in i parken, kvarstå ännu grundmurarne till det praktfulla palats, som Gustaf III hade för afsikt att uppföra där, men som af brist på pänningar aldrig kom att resa sig öfver marken.

Bland andra sevärdheter i parken må nämnas Ekotemplet och det af Musikaliska akademien resta monumentet öfver prins Gustaf, båda i närheten af sjön, samt grottan invid den fram till slottet ledande landsvägen.

Haga användes f. n. till sommarresidens åt enkehertiginnan af Dalarne.

Från Haga går vägen till Stockholm förbi det vid Brunnsvikens strand belägna utvårdshuset *Stallmästaregården* (tilläggsplats för båtarna till Ulriksdal) samt den vackra *Belleveparken*, hvarefter den passerar under järnvägen och förenar sig med Norrtullsgatan.

Från Karlbärg fortsätter ångslupen sin färd öfver den vackra Ulsundasjön förbi herresätena *Ulsunda*, Margreterlund m. fl. samt missionsanstalten *Johannelund* till *Sundbybärg* (6 kilom. från Stockholm). För några få år sedan blott en obetydlig station vid Västerås-Bärgslagens järnväg, har Sundbybärg hastigt växt upp till en icke obetydlig förstad

till Stockholm. Här bo åtskilliga personer, som hafva sin hufvudsakliga värksamhet i Stockholm, och här äro äfven anlagda åtskilliga fabriker, bland andra den stora *Forssellska hattfabriken*.

3. Ulriksdal.

Utfärden kan ske dels med omnibus från Gustaf Adolfs torg till Stallmästaregården (35 öre) och därifrån vidare med ångslup inre vägen genom Brunnsviken till Ulriksdals allé (20 öre) eller Ulriksdal (35 öre), dels med ångbåt från Gustaf III staty yttre vägen öfver lilla Värtan förbi Värtahamnen genom Lidingöbro och Stocksund till Ulriksdal (70 öre) samt dels med

bantåg från Centralstationen till Järfva station på Norra stambanan.

Vackrast är sjövägen och det klokaste torde vara att välja inre vägen för utfärden och den yttre för hemfärden, då man på qvällen har en hänförande aublick öfver de hundratals villorna på Djurgårds- och Lidingöland och (på hösten) de talrika i strålände illumination prunkande utvårdshusen.

Från Stallmästaregården går färden öfver den vackra *Brunnsviken*, förbi å ena sidan Albano, Frescati och en mängd täcka sommarvillor och å den andra Haga, där ångslupen lägger till, Frösunda och Annelund. Vid Brunnsvikens motsatta ända ligger *Nedre Järfva* eller *Ulriksdals allé*, ångbåtens slutstation. Där hade Gustaf Vasa ett af sina hufvudläger under Stockholms belägring, och till minne häraf är en stenpelare rest. Från ångbåtsstationen har man 15 min. väg genom den vackra allén förbi åtskilliga villor fram till Ulriksdals slott, som ligger å landtungans motsatta sida vid Edsvikens strand.

Ångslup går äfven från Stallmästaregården direkt till Ulriksdals slott. Efter att hafva passerat Haga styr ångslupen kurs i nordostlig riktning genom det smala sundet vid Alkistan. Där möter *Edsviken*. Färden fortsättes genom bron vid Stocksund på det smala farvattnet mellan de vackra, med sommarvillor öfversållade stränderna fram till Ulriksdals slott. På vänster hand, innan man kommer fram till Ulriksdal, ligger egendomen *Sveden* med vidsträckt utsikt, och på höger hand strax bortom slottet det ståtliga *Kjöfvinge*.

Yttre vägen till Ulriksdal går utefter Djurgårdens södra strand till Blockhusudden. Därifrån fortsätter den öfver

Lilla Värtan förbi Lidingöbro värdshus och Stockholms nya hamn samt genom den nya Lidingöbron, hvarefter ångbåten inom kort är inne på Edsvikens lugna vatten.

Färdas man på järnväg till Järfva, har man sedan att vandra genom Ulriksdals allé.

Landvägen till Ulriksdal kan tagas genom antingen Norrtull eller Roslagstull. Den förra, kortare vägen går förbi Haga, Stora Frösunda, *Annehövd*, hvarest en bautasten är rest till minne af stället förra ägare, gymnasten P. H. Ling, och Järfva samt genom Ulriksdals allé. Vägen genom Roslagstull går öster om Brunnsviken och leder förbi Albano, Kräftriket, Landbruksakademiens experimentalfält, Frescati och Älkistan.

Ulriksdals slott är en betydande trevåningsbyggnad med flyglar. Det anlades i slutet af 1600-talet af Jakob Pontusson de la Gardie. Af hans son såldes det till drottning Hedvig Eleonora, som skänkte det åt sin sonson, den i späda ålder aflidne prins Ulrik, hvars namn det bär.

Slottet var redan förut en omtyckt vistelseort för våra konungar, men sin mest lysande tid såg det dock under Karl XV:s regering. Han vistades ingestädes så gerna som där och prydde med konstkännarens smak sin älsklingsboning på alt sätt. Där samlades efter hand de dyrbaraste gamla möbler, gobeliner och andra konstindustriella föremål, så att slottet slutligen blef ett fullkomligt museum. Vid Karl XV:s död skänktes samlingarna till staten och utgöra nu det väsentliga i Nationalmusei konstindustriella afdelning.

Det gamla slottet står öde och parken växer nästan vild, men än finnes dock tillräckligt mycket kvar inom slottets murar för att göra en resa dit ut intressant, äfven om ej de härliga omgifningarna ensamma vore nog därtill.

Af sevärdheter i slottets närhet nämna vi *kyrkan*, uppförd 1865 i holländsk renässans efter ritning af Scholander samt en mängd vackra sommarställen, bland hvilka märkes *Beylon*, byggdt af Lovisa Ulrikas bekante lektor.

I närheten af slottet ligger *Ulriksdals värdshus*.

4. Värtabanan och Värtahamnen.

Bantåg flere gånger dagligen. | Pris järnväg: II kl. 45 öre, III kl.
Aterresan sker bäst med ångbåt. | 30 öre; å ångbåt 60 öre.

Den år 1882 fullbordade Värtahamnen har till uppgift att förbinda hufvudstaden med den nya hamnen vid Lilla Värtan. Från Centralstationen följer man norra stambanan till *Karlbärg*. Där börjar Värtabanan, som går i en båge öfver den odlade slätten vid Norrtull till *Norrtulls* station (3 kilom. från Centralstation). På en hög bank fortsätter banan öfver landsvägen till Norrtull. Från den högt liggande banvallen har man en vidsträckt utsigt öfver Hagaparken, Kräftriket och andra ställen vid Brunnsviken. Järnvägen, som hittills gått i nordostlig riktning, böjer sig härefter mera åt öster samt öfvergår på en 7 meter hög bank södra ändan af Brunnsviken. Sedan man därefter passerat vägporten vid Roslagstull, är man snart framme vid *Albano* station (5 kilom. från Centralstationen). Banan går vidare genom barrskogen söder om Uggleviken, hvarefter den resande inom kort varseblir först Hjorthagen och sedan Storängen och Lilla Värtan med Lidingölandet i fonden. Afståndet mellan Centralstation och Lilla Värtan är 8 kilom.

Värtahamnen är egentligen afsedd att vara lastageplats för tyngre eller mera skrymmande varor såsom järn, trä och kol. Stora upplagsplatser äro anordnade invid

densamma, och liflig värksamhet råder å dess kajer. Invid kajen uppnår hamnen ett djup af 6 meter, men på ringa afstånd från densamma ökas djupet till 18 å 20 m.

5. Nackanäs (Dufnäs).

Utfärden sker med ångslup från Råntmästaretrappan nära Slussen till Tegelviken (8 öre), därifrån till fots 10 minuters väg till Barnängs-

bryggan vid Hammarbysjö och sedan med ångslup till Nacka (25 öre).

Färden till Tegelviken öfver den liffigaste delen af strömmen är ej utan intresse. Den sedan kommande promenaden till fots Tjärhofsgatan fram, därefter till höger snedt

öfver gamla kyrkogården samt slutligen ned till sjön är väl ej vidare vacker eller behaglig, men så är färden öfver *Hammarby sjö* fram till Nacka i dess ställe så mycket mera intagande. Knappt någonstädes i Stockholms omgifningar är naturen så leende och löfrik som här. Vid sjöns stränder se vi, strax efter det vi lämnat bryggan, till höger *Barnängens* fabriker och till vänster *Danoiken*, fordom hospital, numera försörjningsinrättning. Närmare Nacka ha vi äfven på vänster hand det vackert belägna *Sickla*.

Nackanäs, berömdt för sin ovanliga fågring, ligger på en smal landtunga mellan *Hammarby*- och *Järla-sjöarne*. I närheten af ångbåtsbryggan, vid stranden af *Järlasjön* ligger *Nacka* vårdshus, hvarifrån man har en härlig utsikt öfver nämnda sjö. En liten bit därifrån till höger, öfver *Nacka* bro, ligga de äfvenledes för sin sällsporda naturskönhet berömda *Nacka kvarnar*.

Från *Nacka* kan man fortsätta färden med (ångslup eller) roddbåt öfver den sköna *Järlasjön* till *Stubbsund* och *Kolbotten*. Därifrån är blott en kort promenad fram till *Dufnäs* vid *Skurusund*, hvarest *Gustaf Vasa* i sin ungdom kämpade mot danskarne. Från *Dufnäs* kan man genom *Skurusunds-bron* anträda återresan hem efter att sålunda ha gjort en tur rundt *Sicklaön*.

6. Drottningholm.

Utfärden kan ske med ångbåt (Tessin eller *Sjöfröken*) från *Gymnasigrändens* a *Riddarholmen* (50 öre) eller med vagn ut genom *Kungsholms tull* öfver *Kersön* och

de broar som förbinda den med fastlandet och *Lofön*. Denna enformiga och föga vackra väg är dock ej att rekommendera.

Sjövägen till *Drottningholm* är hänförande vacker och tager, med de snabbgående båtar som nu trafikera den, blott 35 minuter. När man lämnat hamnen bakom sig, passerar man först *Riddarhusfjärden*. Till vänster resa sig de *Södra bärgen* och, när man kommit förbi dem, ser man *Långholmens* straff-fängelse. Till höger har man först *Kungsholmen* och sedan *Konradsbärg* och längre fram på en höjd det vackert

belägna *Marieborg*. Efter att ha svängt förbi grosshandlar L. O. Smiths på vänstra stranden belägna eleganta villa *Karlsåll* går båten tätt förbi öarna *Stora* och *Lilla Essingen*. Den ena villan aflöser den andra; längre fram ser man *Klubben*, namnet på en samling sommarvillor. Angbåten lämnar nu stora segelleden, viker af åt höger och ångar fram mellan löfklädda holmar förbi den täcka Björnholmen och Fogelön, hvarefter den genom det smala sundet mellan Högholmen och Lofö, från hvars högsta punkt *Breidablick* beherrsakar segelleden, letar sig fram till Drottningholm.

Drottningholm (fordom Torfvesund) är beläget på Loföns östra strand. Sitt namn har det fått efter Katarina Jagellonika. Men det slott som nu finnes, är bygdt långt senare. Det uppfördes 1662 efter ritning af Nicodemus Tessin d. ä. Parken och slottet äro utvidgade och förskönade af Adolf Fredrik och Gustaf III samt Oskar I.

Slottet, näst Stockholms, den största och vackraste af våra kungaboningar, är uppfördt i italiensk stil och består af hufvudbyggnad och flyglar. Det utmärker sig till det yttre genom harmoniska proportioner. I det inre tilldraga sig stora trappan och vestibulerna, uppförda af Nicodemus Tessin d. y., största uppmärksamheten. Många konstskatter finnas väl nu ej kvar där — de flesta äro flyttade till Nationalmuseum — men flere af rummen utmärka sig dock för verkligt furstlig prakt. Vackrast äro i första våningen Gustaf III:s sängkammare, biblioteket, Ehrenstrahlska rummet och nedra galleriet med 10 jättemålningar, afbildande Carl X:s segrar. I öfra våningen märkas stora galleriet och *Salle des Contemporains*, prydd med förträffliga bilder af Oscar I:s samtida regenter.

Tillträde till slottet erhålles alltid. Drinkspengar 1 krona.

Parken är anlagd delvis i gammalfransk och delvis i engelsk stil. Den är stor och praktfull samt smyckas af en stor vattenkonst och talrika statyer i marmor och brons af Adrian de Vries och hans lärjungar.

Bland parkens sevärdheter märkas *Gotiska tornet* och *trädgårdsteatern* med planterade häckar såsom kulisser, båda från Gustaf III:s tid, samt *Kina slott*, en liten paviljong i kinesisk stil och inredning, uppförd på oländig träskmark, en födelsedagsgåfva af Adolf Fredrik till Lovisa Ulrika. Vidare ha vi där *Alphyddan* och *Kanton*, förr en liten, för

konung Adolf Fredriks nöje anlagd fabriksby för järn- och stålmanufaktur, nu en samling sommarbostäder. Ungefär en kvarts mil från slottet ligger *Lofö kyrka*.

Drottningholm är det bäst underhållna af våra kungliga lustslott samt bebos alltid någon del af sommaren af den kungliga familjen.

För resandes bekvämlighet finnes midt för ångbåtsbryggan ett litet schweizeri och strax till höger därom alldeles invid den öfver till

Kersön ledande Drottningholmbron ett väl renommeradt värds-
hus.

7. Vaxholm och Oskar—Fredriksborg. Furusund.

Utfärd till Vaxholm och Oskar-Fredriksborg sker med ångbåt från Logårdstrappan vid Skeppsbron eller från Blasieholmshamnen nedanför Nationalmuseum. Pris: till Vaxholm 60, Oskar-Fredriksborg 75 öre.

Till Furusund gå dagligen ångfartyg från Blasieholmshamnen, nedanför Grand Hôtel. Pris: 1 kl. 2 kronor 25 öre, II kl. 1 krona 25 öre.

Färden till Vaxholm är en af de friskaste och behagligaste man kan göra i Stockholms omgifningar. Från hamnen går ångbåten ut, passerande den af hundradetals seglare och af de öfverallt framilande små ångsluparne lifvade strömmen. På höger hand har man *Sicklaön* med de rakt ur vattnet uppstigande bergen ända till topparne öfversållade med de täckaste villor. Till vänster åter ligger Djurgårdslandet med lummiga parker, här och där afbrutna af grönskande ängar. Ute vid dockan står den gamla Holländska väderkvarnen stilla utan armar, längre bort skymta mellan löfdungarne *Quickjock*, *Täcka udden* m. fl. än enklare än furstligt praktfulla villor, och från sin höjd dominerar döfstuminstitutet *Manilla* med sin tunga, men väldiga massa det hela. Bortom Blockhusudden vid Djurgårdslandets yttersta udde möter friare vatten. Färden går förbi *Fjäderholmarna* med sitt från bränvinskriget beryktade värds- och i fjärran skymtar *Lidingöbro*. Men därförbi styr ångaren ut mot saltare vatten och friskare luft. *Lidingön* med *Molna*, *Brevik* och *Käppala*

samt den härliga af villor omkransade *Kyrkviken* lämna vi till vänster. Till höger sträcker sig den natursköna *Värmdön* med *Hasseludden*, *Kummelnäs*, *Velamsund* och hundratals andra sommarkolonier. Snart ha vi mellan holmar och öar öfver större vatten och genom labyrintiskt slingrande sund hunnit fram till *Askrikefjärden*. Uppe på dess strand reser sig behärskande *Bogesunds* tornkrönta slott. Förbi småöar och skär går färden vidare, tills segelleden ännu en gång krymper samman till en smal ränna, det s. k. *Kodjupet*. Här ligga på Vaxöns kust den lilla staden Vaxholm och på en liten ö mellan Vaxön och Rindön den lika benämnda fästningen.

Vaxholm är en obetydlig, illa bygd fiskarstad med 1,500 innevånare. I staden och dess närhet äro hundratals villor uppförda af Stockholmsbor, och under sommaren företer staden en rätt liflig anblick. En promenad till den gamla kyrkan och genom den täcka badparken lönar sig icke illa. Från det vid hamnen belägna värdshusets veranda har man en praktfull utsikt öfver segelleden.

Staden grundlades af drottning Maria Eleonora. Den är bygd på kronans mark, och innevånarne äro under krig i händelse af behof skyldige att utrymma staden och tillåta att den jämnas med marken.

Stadens förnämsta märkvärdighet är den gamla fästningen, anlagd af Gustaf Vasa till försvar af det då för tiden viktigaste inloppet till Stockholm, det s. k. *Kodjupet*.

Det i gammaldags storartad slottsstil uppförda fästet kan icke uthärda ett anfall med modern krigsmateriel och har därför numera föga betydelse ur försvarssynpunkt, helst som äfven *Kodjupet* i händelse af krig kommer att spärras. Från fästningstornets öfversta plattform har man en vidsträckt utsikt öfver den kringliggande skärgården.

Öster om den midt emot Vaxön belägna *Rindön* går ett andra inlopp till Stockholm, det s. k. *Oxdjupet*. Detta har af gammalt försvarats af det numera förfallna fästet *Fredriksborg*, från hvilket man har en präktig utsikt öfver *Trälhafvet*. Midt emot *Fredriksborg* ligger den nya fästningen *Oskar-Fredriksborg*, Sveriges starkaste fästning. Den är till hufvudsaklig del insprängd i klippan, och de med grofva kanoner bestyckade batterierna skyddas af ända till 100 centimeter tjocka pansar.

Till badorten *Furusund* går färden från Vaxholm öfver *Trälhafvet* samt vidare genom skärgården mellan fasta landet, där *Kulla* kyrka och den stora herrgården *Östana* synas, samt öarna *Södra* och *Norra Ljusterö* och ön *Yxlan*. *Furu-*

sund är beläget på en liten ö midt emot Yxlans nordligaste udde. Det är under sommarmånaderna ganska talrikt besökt på grund af sitt friska läge och sina utmärkta bad.

8. Skurusundet (Gustafsbärg)—Dalarö.

Utfärden sker till Gustafsbärg med ångbåt från Gustaf III:s staty vid Skeppsbron (75 öre) och till Dalarö från Blasieholmshamnen ne-

danför Grand Hôtel (1 kr. 50 ö.) — Turen till Gustafsbärg tar inemot två timmar, till Dalarö ungefär två och en half.

Vägen är till en början densamma som till Vaxholm; man passerar mellan Sicklaön och Djurgårdslandet förbi Blockhusudden och Fjäderholmarne. Men i stället att fortsätta vägen rätt fram stora segelleden ut, tar man vid Sicklaöns längst framskjutna udde af till höger förbi *Kungshamn* och ångar in i det mellan Sicklaön och Värmdön gående *Skurusundet*. Detta sund erbjuder en serie af de mest härliga vyer Stockholms på naturskönheter rika omgifningar ha att erbjuda. Än mellan brant stupande klippor, där stugor och villor i brokig blandning klängt sig fast ända upp till den öfversta toppen, än förbi leende, yppiga dalgångar, där hvita herrgårdsbyggningar skymta fram bakom böljande sädesfält eller mellan parkernas lummiga grönska, slingrar sig farleden fram, stundom hopträngd till en smal mörk ränna, stundom vidgande sig till en glittrande fjärd. Först passera vi förbi *Lilla Björknäs* på Värmdölandet med dess mörka infattning af gamla löfträd samt gå igenom den gamla Skurubron och kasta i förbifarten en blick på *Skuru herrgård* med »Borgen» tronande högst på en en framskjutande klippa. Vidare se vi till vänster efter hvarandra *Eknäs* skymtande längst i bakgrunden, *Korsudden* nere vid stranden och inne i en präktig park *Tollare* med sitt magnifika utsiktsbärg. Till höger ligger det gamla *Dufnäs*. Där bortom vidgar sig leden något, men knappast ha vi hunnit förbi *Lännersta* på Värmdölandet, förr än den åter igen smalnar i hop. Med half maskin tränger sig ångbåten igenom det *Södra* eller *Baggensstaket*, där vattnet suger sig upp efter vår farkost och grenarne på strandens trån sopa mot suntältet. Snart

är man ute på den stora *Baggensfjärden* med *Boo* herrgård till vänster. Gäller färden *Gustafsbärg*, följer man den vänstra stranden förbi den vackra egendomen *Gustafsvik* och är snart framme vid den ryktbara porslinsfabriken.

Är det åter vår mening att bege oss af till Dalarö, styra vi ut rätt öfver fjärden. Vägen blir här mera ödslig, villorna bli glesare, naturen kargare, man märker att man är ute i den egentliga skärgården. Öfver *Ingarö-* och *Jungfrufjärdarne* komma vi ut på stora segelleden och äro snart vid *Små Dalarö*. Där emellan och det egentliga Dalarö blir trakten åter mera inbjudande, sommarboningar och fiskarkojor titta fram här och hvar, och framme vid Dalarö ligga de i massor, nästan bildande en liten stad.

Dalarö är en af Stockholmarne mycket besökt bad- och sommarvistelseort. Den har tull- och telegrafstation samt ett par restaurationer. Trakten däromkring, öfver hvilken man från *Lotsbärg* har en förträfflig utsikt, är ganska vacker. Bland sevärdheter märkas den gamla *Dalarö skans*, numera förfallen, samt herresätet *Sandemar*.

9. Gripsholm och Mariefred.

Utfärden sker med ångbåt från Mälartorget och företages bäst en söndag eller torsdag, då ångbåten afgår på morgonen och återvänder

samma dags afton. Priset är 1 kr. 50 öre, på söndagen (lustresa) samma pris tur och retur.

Vägen är till en början densamma som till Drottningholm. Men då båten till sistnämnda ställe ungefär vid *Klubben* tar af till höger, fortsätter Gripsholmsångaren i stället sin färd segelleden fram. Inom kort ser man till höger en brant klippa resa sig. Från dess spets höjer sig på en stång något som liknar en stormhatt af järn. Det är minnesmärket på *Kungshatt*.

Enligt sägnen skall konung Olof Haraldsson en gång vid Kungshatt ha räddat sig från sin förföljare genom att i fullt språng med sin springare från klippan störta sig

ned i vattnet, hvarifrån han snart simmande uppnådde motsatta sidan. Hatten, som vid flykten föll af hans hufvud, var det enda fienderna fingo i sitt våld. Ännu i dag

•Från klippan i viken syns batten sig spegla, Och alla som ännu på Mälaren segla	De hellsa Kungsbatt, och det säges med rätt Att Svearnes konung ej gripes så lätt.
---	---

Längs en lång sträcka af mindre fjärdar, omväxlande här och hvar med smalnande vatten, slingrar sig segelleden vidare mellan till höger *Munsö*, där *Eckerö* hvita kyrka reser sin smäckra spira öfver slätten, och till vänster fastlandet, där mellan lummiga dungar och skogbeklädda bärg de ståtliga herresätena *Värby*, *Norsbärg*, *Sturchof* och *Vällinge* blicka fram. Snart blir vattenvägen allt trängre, framme vid horisonten tyckas stränderna nästan möta hvarandra. Man är nu framme vid det smala *Bockholmsund*. Där bakom vidgar sig dock åter leden. Ångaren gör en liten sväng mot norr förbi *Kaggeholms* slott, och nu glänser en vidsträckt vattenyta den resande till mötes. Det är *södra Björköfjärden*, Mälarens största bassäng. Rätt öfver den styra vi nu med fastlandet till vänster om oss. På höger hand har man den historiskt minnesrika *Björkön*, och bortom densamma framskymtar *Adelsö*, hvarest den i medeltidens historia bekanta kungsgården *Alsnö* var belägen.

Norra hälften af *Björkön* är öfversälad med grafhögar (öfver 2,000). Vid västra stranden ligger ett högt, från sjösidan otillgängligt bärg, som mot landsidan är beflöjt genom en halfcirkelformig vall af kullersten och grus, den s. k. borgen. Norr om borgen utbreder sig den s. k. »svarta jorden» eller »bysta'n», ett 6 hektar (11 tnd) stort fält, som till ett djup af 1—2 $\frac{1}{2}$ meter är beflöjt med en blandning af kol, aska och sand, med inbädd-

dade massor af djurben. Mot öster begränsas fältet af en hög jordvall. De arkeologiska forskningarna hafva visat, att här under slutet af hednatiden legat en betydande haudestad. Man har på goda grunder antagit, att denna stad var det *Birka*, där Ansgarius först predikade kristendomen i vårt land. År 1834 restes till Ansgarius minne ett monument på öns högsta punkt, inuti »borgen». Monumentet är vid klart väder synligt från ånghäten.

Färden går vidare genom sundet mellan *Ridön* och fastlandets längst framskjutna udde, hvarest styrer ner i den täcka *Gripsholmsviken*. Till vänster vinkar det präktiga *Näsby*. Vi fara där förbi, och mellan *Kalkudden* och *Hernön* sätta vi kursen rakt på land, där vi nu se det lilla täcka *Mariefred* inbäddadt i leende löfskog och vaktadt af den stolta *Vasaborgen* *Gripsholm*, vars röda murar och torn, vackert kransade af den friskaste grönska, spegla sig i vågorna.

Mariefred är en liten lugn och fredlig stad med omkr. 800 invånare. Den har intet sevärdt att erbjuda, utan det klokaste är att med detsamma ställa sina steg till det strax söder derom liggande slottet.

Mariefred har sin uppkomst att klostret. Det fick 1605 stadsprivilegia tacka det på Gripsholm anlagda legier.

Gripsholm har gamla anor. Det ursprungliga slottet anlades omkr. 1380 af den mäktige Bo Jonsson Grip och uppkallades efter dennes släktvapen. Sten Sture d. ä. grundade där 1504 ett kartusiankloster, *Monasterium pacis Marie* (*Mariefreds kloster*). Det var det sista kloster, som upprättades i Sverige och det första som indrogs (1526). Det nuvarande slottet, som dock sedan flere gånger blifvit ändradt, utvidgad och ombyggt, har för sin tillvaro att tacka *Gustaf Vasa*. Dess historia är rik på minnen: där ha bröderna Erik och Johan ömsevis inspärrat hvarandra i fängelse, där vistades gerna Karl IX, Gustaf III höll där sitt lysande hof, och där satt till sist hans son fången och undertecknade den akt, hvarigenom han och hans ätt förlorade Sverges krona.

Det är naturligt att med sådana minnen slottet skall ha mycket af intresse att visa besökaren. Till sitt yttre bildar det en oregelbunden femhörning, flankerad af fyra väldiga torn och med tvänne långsträckta, tillbygda flyglar. Till höger om inkörporten ligger *Griptornet*, slottets äldsta del, till vänster därom *Vasatornet*, bakom det förstnämnda *Fängelse-tornet*, med Johan III:s fängelse och det eländiga tornkyffe, som utan allt skäl kallas för Erik XIV:s fängelse. Längst bort reser sig *Teatertornet*, med den lilla teater Gustaf III låtit inreda.

På yttre borggården stå tvänne i Ivangorod 1588 tagna ofantliga kanoner, kallade *Galten* och *Suggan*.

I slottet finnas ej mindre än 198 rum, bärande spår af många skilda tidsåldrars smak och tycken. Af den första Vasatidens, Gripsholm finnes väl ej mycket orördt kvar, men Johan III:s fängelse och drabantalen med sitt dyrbara snidade tak, ett mästerverk af renässanskonst, kunna dock ge en föreställning därom.

Gripsholms största dyrbarhet är emellertid dess unika, i alla rummen spridda porträttsamling. Den räknar öfver 1700 dukar och är en af de rikaste i Europa. Såväl ur

Konstnärlig som hufvudsakligen historisk och etnografisk synpunkt är den af största intresse.

Slottets inre. Första våningen: Nedra förmaket med bl. a. Karl XI med moder och barn af Ehrenstrahl (N:o 226) samt Karl XIV Johan, omgifven af sin familj af Westin (N:o XX). — Nedre salen med porträtt af franska furstliga personer, bl. a. Henrik IV (1166), Ludvig XIV (1159) och Maria Teresa (1160). — *Ankedrottningens förmak:* en antik Kleopatra, porträtt af Peter I (1271) och Elisabet af Ryssland (1287). — Till höger därom *Ankedrottningens salong* med ängelska porträtt, bl. a. af Elisabet (1212) och Maria Stuart såsom barn (1142) och fullvuxen (1196). — *Tea smärum.* I det ena *Tarasvals* »höns-taffla», framställande sux af Lovisa Ulrikas hofdamer i hönskepnad. — *Sängkammaren*, med den säng, i hvilken Lovisa Ulrika dog 1782. — *Ett kabinet* med porträtt af Ludvig XV (1189), Ludvig XVIII (1575) och Karl X (1214). Ett af drottning Lovisa skänkt tapiseri efter Vernets taffla »Rafael's och Michel-angelos möte i Vatikanen». — *Gobelinsrummet*, med praktfulla, af Ludvig XVI skänkta gobeliner. — *Obs.* den vackra utsikten från alla dessa rum öfver parken. — Från förmaket leder en liten dörr i panelningen till *Johan III:s fängelse*, ett praktfullt, af hertig Karl inredt rum. »Om Johan nyttjat rummet och Sigismund världigen är född i den rikt ornerade sängen i fönstersmygen, så var rummets utseende då ett annat.» — Från nedre förmaket kommer man in i *svenska galleriet*, prydt med porträtt af svenske män, ordnade i tidsföljd. Bland andra märkas: från Vasatiden Sturarna (924, 938), Klas Kristersson Horn (925), Messenius (928); från Storhetstiden Gustaf Horn (634), Stjernhjelm (972), Lewenhaupt (1025), M. Stenbock (1023), N. Tessin; från Frihetstiden Arvid Horn (1029), Ch. E. Lewenhaupt (1020), Ahlströmer (1037); från

Gustavianska tiden Axel v. Fersen (807), A. Ehrensvärd (1033), Tessin (1036), Svedenborg (1040), Linné (1053), Dalin (1050), Bellman (1051), hr och fru Schröderheim (1046, 1031).

Andra våningen: *Drabant-salen*, med utmärkt renässanstak från 1541 och värdelösa porträtt. — *Audienssalen*, med porträtt af svenske konungar från Gustaf I till och med Oskar I. En dyrbär spegel, tagen i Prag 1648. — *Konungens sängkammare*, med Karl XI:s brudgumssäng och det »kriftbord», där Gustaf IV Adolf underskref sin tronafsägelse. — *Lilla kabinetet*, med porträtt af drottningar och prinsessor, bl. a. ett i marmor graveradt porträtt af drottning Kristina (468). — *Konseljrummet* (taket från Vasatiden), med Gustaf Adolfs fäststol af järn, porträtt af de tre Karlarne och en taffla, föreställande Hedvig Eleonora, som håller den vackre prins Karl (XII), och Karl XI. — Genom Sofias Albertinas »garderob» kommer man in i *österrikiska kabinetet* med porträtt af bl. a. Maria Teresa (1084) och Maria Antoinette (1079). — *Sofias Albertinas sängkammare*, i rococo-stil, och förmak, med porträtt af svenska drottningar och furstinnor. *Rikssalen*, med porträtt af 1500-talets regenter. Från Rikssalen leder en trappa upp till *nedre rustkammaren*, med rustningar, använda vid Gustaf III:s karuseller. Här sutto Axel Kurk och Arvid Stålarm fångna i två år (1600–02). — *Vestfalska galleriet*, med porträtt af fredskongressens medlemmar och Axel Oxenstjerna. — *Drottningens toalett*, med porträtt bl. a. af Adolf Fredrik, Karl XIV Johan och Oskar I, och *sängkammare*. — *Gula salongen*, med åtskilliga porträtt. — *Drottningens arbetsrum och kabinet*, med porträtt af Fredrik II af Preussen (1097) m. fl. Genom en liten gång kommer man till *rusda*

salongen, med porträtt af Gustaf III:s samtida regenter. — *Råds-herresalen*, med porträtt af Karl XI:s kungliga råd; Erik Dahlberg, (696), A. och H. Wachtmeister (688, 699), Joh. Gyllenstjerna (684) m. fl.

Tredje våningen har rum endast på slottets utsida. Rundt om leder teatergången. Här märkas följande rum: *Gustaf II:s arbetsrum*. — *Öfre rustkammaren*, med Karl IX:s släde, Gustaf I:s

säng, Maria Eleonoras brudspel, Karl XII:s dödsmask m. m. — *Erik XIV:s* (föregifna) *fängelse*, ett halfrunt rum med trenne förgallrade fönster. — *Teatersalongen*, halfkund med refflade kolonner.

Slottet förevisas dagligen af vaktmästaren på stället. Drickspängar 1 kr., för flere personer mera.

En utförlig katalog öfver porträttsamlingen samt Nordensvans beskrifning öfver Gripsholm säljas på stället.

10. Södertälge.

Kommunikation flere gånger dagligen mellan Stockholm och Södertälge, dels med bantåg från Centralstationen, dels med ångbåt från Riddarholmshamnen. Om sön-

dagarna göra ångbåtarna lustturer mellan Stockholm och Södertälge. Lämpligast är att på utfärden begagna det ena kommunikationsmedlet och på hemfärden det andra.

Järnvägsresan anträdes från Centralstationen utefter den s. k. *Sammanbindningsbanan*, som förenar Västra stambanan med den Norra. Den 3,865 meter (13,017 f.) långa banan började anläggas den 1 jan. 1864 och öppnades för trafik den 17 juli 1871. På en 247 m. lång järnbro går färden förbi Strömsborg och sim- och badinrättningen öfver Riddarfjärdens norra arm. Utefter järnbron går en gångbro för fotgängare. Banan fortsattes vidare öfver Riddarholmen utefter Riddarholmskanalen. En kort järnbro leder öfver kanalen från Riddarholmen till Mälartorget i den egentliga staden, hvarest vidtager en hög viadukt, under hvilken gående hafva fri passage till hamnen. Öfver södra Riddarfjärden går banan på en 222 meter lång järnbro, från hvilken man har en synnerligen vacker utsikt öfver å ena sidan Södermalm, Mälaren och Riddarholmen med Kungsholmen i fonden och å den andra Karl Johans torg, Saltsjöhamnen, Djurgården och stora segelleden.

Knapt har banan kommit öfver till Södermalm och passerat under slussgatorna, förr än den inträder i den 417 meter långa tunneln under Södermalm. Tunneln går i sydvästlig riktning i en kurva och har en jämn stigning af 1

på 100. I närheten af Södra stationshuset kommer banan åter fram i dagsljuset samt fortsätter därifrån i kurvor öfver sydvästra delen af Södermalm till Arstaviken. En 270 meter lång järnbro leder öfver viken. På andra sidan Arstaviken ligger

Liljeholmens station (8 kilom. från Centralstationen). Statens järnvägar hafva här stora värkstäder för den rörliga materiellens underhållande. I närheten flere fabriksanläggningar. Banan fortsätter genom den 277 meter långa, i klippan sprängda *Nyboda tunnel* samt vidare förbi *Brännkyrka* till *Ålfsjö station*. Därifrån går färden förbi *Huddinge kyrka* och prästgård samt *Huddinge station* och vidare på en bank utefter *Tullingsjöns södra strand* till

Tumba station (27 kilom.). Här ligger Riksbankens pappersbruk och sedeltryckeri. Från Tumba går färden genom skogstrakter, utmed *Rörmingesjön* och *Ultran* fram till *Igelstaviken* (anhaltstation vid *Igelsta*), där *Södertälge kanal* börjar. På en vacker svängbro passeras kanalen, hvarefter tåget rullar in på

Södertälge öfre station (*Saltskog*, 41 kilom.). Härifrån leder en 1 kilom. lång bibana ned till den i staden belägna

Södertälge nedre station.

Sjövägen till *Södertälge* är ända till *Södra Björkfjärden* densamma som vägen till *Mariefred*. Från *Södra Björkfjärden* styr ångbåten söderut in i den smala *Tälgeviken*, passerar förbi herrgårdarne *Högtorp*, *Viksbärg* och *Ragnhildsborg* till vänster, *Kiholm* och *Lina* till höger samt landar inom kort vid *Södertälgehamn*.

Den nya präktiga ångbåten *Ragnhild* gör resan direkt på 1 t. 40 min.

Södertälge, 3,600 innev., är beläget på ett smalt, af omgifvande höjder mot stormar skyddadt näs, som skiljer *Östersjöns* vattens från *Mälarens*. Staden är urgammal och spelade under medeltiden en viss roll. Atskilliga politiska och andliga möten höllos nämligen då där, oaktadt staden var så liten, att den icke kunde bereda härbärge åt de besökande. Under nyare tiden har staden fört ett tynande lif, ända tills de senaste tiotalen, då den erhållit ny betydelse såsom förstad till *Stockholm* och blifvit mycket anlitad såsom bad- och sommarvistelseort.

Till Södertälges utveckling har äfven *Södertälge kanal* märkligt bidragit. Den anlades åren 1807—19 och har till ändamål att förena Mälarens vatten med Östersjöns. Den består af tvänne delar: norra kanalen, som leder Mälaren till sjön *Maren*, och södra kanalen, som förbinder nämnda lilla sjö med Igelstaviken. Vid Mälaren har kanalen en sluss. De vackra kanalbankarna äro omtyckta promenadplatser.

Hotell och restaurationer: *Stadskällaren* och *Central-hotellet* vid Stora torget och *Phoenix* vid Storgatan. Dessutom följande restaurationer: *Alphyddan* (table d'hôte utan brännvinsutskänkning) i badparken och *Tivolí* vid ångbåtshamnen.

Staden sträcker sig från ångbåtshamnen vid Mälaren längs efter norra kanalen fram mot den lilla insjön *Maren*, som förbinder norra och södra kanalerna med hvarandra. Den består hufvudsakligen af de bågbe på längden gående gatorna Storgatan och Järnagatan, af hvilka den första, sedan man passerat kyrkogården och stora torget, leder fram till Saltsjötorget. Där börjar Järnagatan, som leder ned till den vid stadens andra utkant liggande järnvägsstationen och badparken. De gator, som skära de båda hufvudgatorna äro korta, ovärdade och blott delvis stenlagda. Vid de stora gatorna ligga flere prydliga hus, och öfveralt mellan och bakom byggnaderna framsticka små trädgårdar, som förläna hela staden en prägel af halft landtlig trefnad.

Stadens förnämsta bygghäder äro: St. Ragnhilds kyrka och Rådhuset. *Kyrkan* är en af de äldsta i Sverige, antagligen uppförd redan i början af 1100-talet, spiran, som aftrunn vintern 1880, är sedan dess åter uppförd och hela kyrkan restaurerad. *Rådhuset* är beläget på en höjd mellan Storgatan och norra kanalen.

Staden har en ganska betydande *kälcattenkurinrättning*, som grundlades 1849. Den ligger vid stadens

södra utkant mitt emot järnvägsstationen och omgifves af en vacker och väl värdad park, där äfven badanstaltens societetshus är beläget. Utom kallvattenkuranstalten har staden äfven ett till samma bolag hörande varnbadhus och ett nytt, rymligt och tidsenligt kallbadhus. Båda ligga nere vid Maren.

Vackrare än själfva staden och mera tilldragande för fränlingar äro emellertid de i dess utkanter belägna villakvarteren. Några enstaka villor ligga utmed kanalen, i synnerhet har under de *sista* åren en betydlig byggnadsverksamhet pågått vid Marens utlopp i södra kanalen. Utmed järnvägen ligga flere villor, bland hvilka bröderna Ekenbergs tilldraga sig förnämsta uppmärksamheten. De flesta af de i staden och dess närmaste omgifningar befintliga villorna ligga strödda omkring badparken och vid vägen mellan denna och Saltskog (öfre järnvägsstationen). Där ligga utmed landsvägen Davidsons, Bergs, Weinbergs, Bolinders och Abrantsons eleganta sommarbostäder, alla bebodda och uppförda af stockholmare. Vid parkens motsatta sida äro *S15örs* och *Camitz'* villor belägna. När man passerat öfre parken, möter ett helt komplex af enklare landthus, kalladt *»Amerika*. Från den öfre parken, synnerligast från dess mest framskjutna punkt, det s. k. *»Sveaborgs*, en liten plåtå, belägen strax ofvanom kallvattenkuranstalten, har man den härligaste utsikt öfver staden och de båda kanalerna, Mälaren och längst bort i fjärran Saltsjöns inre fjärdar.

Vid dessa ligger en annan stor samling villor med friskt och förtjusande läge, till hvilka man kommer genom att följa utefter den romantiskt vackra södra kanalen.

Södertälges förnämsta industriella etablissement är *Atlas värkstäder*, grundlagda af D. J. Ekenberg (död 1874), utvidgade af hans söner J. och O. Ekenberg sånt 1873 öfverfätna till det nybildade aktiebolaget Atlas.

benes

Strax bortom norra kanalen, när man passerat den däröfver ledande svängbron, ligger det vackra *Rosenborg* och något längre bort stadens nya begravningsplats.

På samma sida om Tälgeviken, men längre bort från staden ligger det synnerligen vackert belägna *Ragnhildsborg*. Bärget ofvanför *Ragnhildsborg* är en mycket besökt vallfartsort. Rätt nedanför sig ser åskådaren det täcka herresätet och

därframför en samling vikar, uddar och öar, bland hvilka särskildt *Ragnhildsholmen* med ruinerna af *Karlholms slott*. At norr utbreder sig *Tälgeviken*, och smedt öfver fjärden ligger *Kiholm*.

På västra sidan af *Tälgeviken* ligger herrgården *Lina*, «en badande svan vid Mälarens strand». En vacker strandväg leder från *Södertälge* till *Lina*.

11. Sigtuna—Skokloster—Upsala.

Daglig ångbåtsförbindelse från *Riddarholmshamnen* med dessa orter. Ångbåten afgår kl. 9 f. m. och tillryggalägger den 90 kilom. långa vägen på 5 timmar. Pris 2 kr. Di-

rekt ångbåtsförbindelse med *Sigtuna* från *Munkbrohamnen*. Pris 1 kr. 50 öre. Bantåg mellan *Stockholm* och *Upsala*.

En ångbåtskur mellan *Stockholm* och *Upsala* är af ganska stort intresse. Ångaren följer till en början samma väg som *Drottningholmsbåtarna*, men styr sedan kurs åt höger in i den vik, som skiljer *Kersön* från fasta landet, samt passerar genom *Nockeby* bro, som förbinder nämnda ö med fasta landet. *Drottningholms slott* skymtar fram i fjärran. Vidare går färden genom det smala sundet samt öfver *Lambar* och *Löfstafjärden* förbi *Lofön* och *Svartsjölandet* till vänster samt egendomarne *Hesselby* (landbruksskola) och *Riddersvik* till höger. Efter att ha passerat *Näsffjärden* kommer man ut på den rätt betydliga fjärden *Görväln*, invid hvilken äro belägna på höger hand det lika benämnda, af hertig *Adolf Johan* bygda herresätet och på vänster hand det fordom *Lennart Torstensson* tillhöriga *Lennartsnäs*.

Görväln slutar vid säteriet *Almare Stäke*, där det smala sundet *Stäket* upprätthåller förbindelsen mellan nämnda fjärd och fjärden *Skarfeven*. Öfver sundet går landsvägen och järnvägen mellan *Stockholm* och *Västerås*.

Almare Stäke ligger på en liten ö vid inloppet till sundet och var af stor betydelse för *Sigtunas*

och *Upsalas* försvar, innan *Stockholm* byggdes. Sannolikt redan vid *Olof den heliges* vikingatåg 1007

fanns där ett litet fäste. Under konung Albrekts regering bygdes där ett slott. Det brändes af Erik XIII, men ett nytt uppfördes inom kort af ärkebiskoparne Nils Ragnvaldsson och Jöns Bengtsson. Här

försvarade sig länge ärkebiskop Gustaf Trolle emot Sten Sture d. y., men slutligen nödgades han 1517 uppgifva slottet, som nedrefs till grunden. Ruinerna af det gamla slottet visas ännu.

Ångbåten styr vidare förbi Munkholmen in på Skarfven. På höger hand ligga *Runsa* gård och vid en vik *Rosersbärings slott* (se nedan), som dock icke är synligt från Upsalabåten, men vid hvilket de båtar, som gå direkt till Sigtuna, lägga till. Längre fram till höger vid en bukt är det gamla Fersenska godset *Steninge* beläget. Ett monument är i parken rest till minne af den 1810 mördade riksmarskalken Axel v. Fersen.

Öfver *Sigtunafjärden* går färden till den historiskt märkliga staden

Sigtuna. Den nu så obetydliga staden (530 innev.) var fordom af stor betydelse. Under katolska tiden hade staden 5 kyrkor och ett kloster samt var till en början säte för Svealands enda biskop. Krigshärjningar och Stockholms uppblomstring bragte staden på förfall, och eldsvådor fullbordade förstörelsearbetet. Sigtuna har en långsträckt och oregelbunden form. Den gamla kloster- eller Vårfrukyrkan, bygd på 1200-talet, användes nu till stadskyrka, men under århundradenas lopp har den förlo-

rat mycket af sitt ursprungliga utseende. Sigtunas förnämsta sevärdhet är ruinerna af de 4 kyrkorna, som voro helgade åt S:t Laurentius, S:t Nikolaus, S:t Olof och S:t Per. Stadens läge är täckt och utsikten från ångbåtsbryggan *Ahudden* anslående.

I staden finnes gästgivaregård. Från Sigtuna till Märsta järnvägsstation 8 kilom.

I närheten af Sigtuna, vid Garnsviken ligger kungsgården, *Vennarn*, Magnus Gabriel de la Gardies sista tillflyktsort.

Från Sigtuna går färden i nordvästlig riktning öfver den smala viken förbi det på vänster hand belägna *Signildsbärg*. Här låg den hedna staden *Sigtuna* eller *Forn-Sigtuna*, den äldsta i mellersta Sverge. Något längre fram, vid den lilla Hätunaviken, ligger *Hätunaholm*, bekant genom den s. k. Hätunaleken, då hertigarne Erik och Valdemar 1306 föräddiskt tillfångatogo sin broder konung Birger.

Fartyget ångar nu genom det smala sundet vid *Eriksund* öfver fjärden Bondkroken samt förbi det gamla herresätet *Finstaholm* och *Hüggeby* kyrka och är snart inne på den relativt breda Skofjärden. På vänster hand ligger det berömda

Skokloster. Slottet har ett utmärkt vackert läge vid stranden af fjärden och är kanske den präktigaste enskilda byggnad i vårt land. Det är fyra våningar högt och bildar

en liksidig fyrkant. I hörnen resa sig åttkantiga torn med kopparbetäckta kupoler. Hufvudingången åt sjösidan prydes af en frontespis med Wrangelska vapnet. Slottets inre är icke mindre lysande. Den praktfulla vestibulens hvalfbågar uppbäras af 8 joniska pelare af marmor, en skänk af drottning Kristina till Karl Gustaf Wrangel och vid reduktionen lösta af Nils Brahe för 18,000 rdr silfver.

Godset Sko tillhörde ursprungligen Folkungaätten. På 1100-talet öfverläts egendomen åt Cistercienserorden, som här anlade ett nunnekloster. Klostret indrogs af Gustaf Vasa till kronan. I början af 1600-talet skänktes godset till Herman Wrangel. Dennes son Karl Gustaf Wrangel uppbyggde det nuvarande slottet för de skatter han röfvat under trettioåriga kriget. Efter hans död tillföll det hans måg Nils Brahe, och sedan dess ha slottet och dess samlingar varit födelkommiss i Braheska släkten.

Skokloster är att likna vid ett fornminnes- och konstmuseum. I trappor och korridorer möta taflor, mest porträtt af Karl Gustaf Wrangels samtida krigare, och rummen, framför allt *Kungssalen*, för öfrigt bekant för sitt rika stuck-tak, äro fyllda med konstsaker, gobeliner, taflor (af Ehrenstrahl m. fl.), venezianska speglar, elfbens- och bernstensarbeten m. m. *Biblioteket* omfattar 30,000 band och en dyrbar handskriftssamling. Framför

alt sevärd är *rustkammaren*, som räknar 1,200 skjutvapen, svärd, sablar och dolkar af olika slag, några inlagda med guld och ädla stenar, hussihöfdingen Ziskas svärd, det i Linköpings blodbad 1600 begagnade bödelsvärdet, en praktfull, i Prag 1648 tagen sköld, enligt uppgift förfärdigad af Benvenuto Cellini och tillhörig kejsar Karl V.

I närheten af slottet ligger den forna klosterkyrkan, *Sko kyrka*, restaurerad af Herman och Karl Gustaf Wrangel. Den är uppförd i romansk stil och har ett grafkor, prydt med Karl Gustaf Wrangels staty till häst. I kyrkan äro bl. a. begrafna flere medlemmar af Folkungaätten samt Hedv. Charl. Nordenflycht. Den prydes af åtskilliga från olika kloster tagna taflor.

Man kan stanna vid Skokloster samt därifrån låta ro sig öfver fjärden till *Alsike* gästgivaregård, hvarifrån man erhåller skjuts till Knifsta järnvägsstation (7 kilom.) eller Upsala (16 kilom.).

Från Skokloster fortsätter ångbåten sin färd genom *Stafsund* ut på fjärden Ekoln. På höger sida har man *Alsike* kyrka och egendomen *Krusenbürg*, på vänster sida, något längre fram, *Åkers*, *Dalby* och *Näs* kyrkor. Vid nordöstra ändan af Ekolu ligger egendomen *Kungshamn*, och strax n. därom passerar man genom bron vid *Flottsund* in i *Fyrisån*, på hvars grumliga böljor man har att färdas 8 kilom., innan ångbåten äntligen landar vid Upsala ångbåtsbrygga. Under vägen ser man på vänster hand *Ultuna* landbruksinstitut och *Upsala Centralhospital*, på höger hand *Danmarks*, *Vaksala* och *Gamla Upsala* kyrkor.

Järnvägsturen mellan Stockholm och Upsala är vida snabbare, men erbjuder betydligt mindre af intresse än sjöresan. Färden går från Centralstationen förbi Atlas' och Rörstrands värkstäder, *Karlbärjs slott* och station samt *Solna kyrka* till *Järfva* station (7 kilom.), hvarifrån man har en kort promenad till *Ulriksdal*. Banan fortsätter genom en i allmänhet slätt bygd förbi *Turebärjs* hållstation, egendomen *Sollentunaholm*, *Rotebro* (19 kilom.) och *Väsby* (24 kilom.) stationer samt sjön *Fysingen* till

Rosersbärjs station (32 kilom.) I närheten af stationen ligger *Rosersbärjs lustslott*, inköpt för hertig Karls (XIII) räkning. Slottet utgöres af en enkel byggnad. Det omgifves af en vacker park. På slottet förvaras en icke obetydlig konstsamling. Arméens skjutskola är förlagd till *Rosersbärg*.

Från *Rosersbärg* går färden öfver kuperad mark till *Märsta* station (37 kilom.) samt därifrån genom öppet slättland till *Knifsta* station (49 kilom.) Efter att hafva passerat ett kärrigt skogland, anländer man till den vid början af *Upsalaslätten* belägna *Börjsbrunna* station (59 kilom.) Därifrån går färden öfver den stora slätten fram till

Upsala station (66 kilom. från Stockholm).

12. Upsala.

Järnvägsstationen ligger i östra delen af staden, *ångbåtarna* landa vid stadens sydöstra ända, midt emot *Strömparterren*:

Hotell: **Stadshotellet*, beläget Drottninggatan 9, **Hotell S:t Erik*, vid Bangårdsgatan i närheten af järnvägsstationen, *Hotell Sca*, *Hotell Gäste*, *Järnvägshotellet* och *Hotell Sala*, alla belägna vid Kungsgatan i närheten af järnvägsstationen, samt *Hotell Oden*, Drottninggatan 13.

Restaurationer: **Stadshotellet*, *Upsala Gille* och *Hotell Phoenix*, båda vid Vedtorget, samt *Rullan* vid järnvägsstationen.

Schweizerier (Kaféer): **Stadshotellet*, *Upsala Gille*, **Taddis*, hörnet af Drottning- och Östra Agatorna, *Rullan*, *Hotell Phoenix* samt **Flustret* (*Strömparterren*), vid ång-

båtshamnen, öppet endast om sommaren. Elegant kafé utan spirituosautskänkning i *Hotell S:t Erik*.

Post och telegraf: Postkontor Östra Agatan 35, telegraf- och telefonstationer vid Stortorget.

Åkarestation: vid järnvägsstationen och Flustret. Pris enligt taxa.

Badinrättningar: *Kolleattenkuranstalten* vid Slottskällan, *Badinrättningen* vid Dömbroån, *Sim- och badinrättningen* utanför Svartbäckstull.

Promenadplatser: *Strömparterren* vid Flustret, *Karolinaparken* bakom *Carolina Rediviva*, *Odinslund* invid *Bondkyrkan* och *Ängelska parken*, belägen midt emot *Odins hund*, på andra sidan Drottninggatan.

Samlingar och vetenskapliga inrättningar: *Universitetsbiblioteket* i Carolina Rediviva, tillgängligt under terminerna hvarje söckendag kl. 11—1 f. m., under mellanterminerna tisdagar och fredagar samina tid. — *Studentkårens bibliotek*, Östra Agatan 27, öppet onsdagar kl. 9—10 f. m. och lördagar kl. 9—11 f. m. — *Kirurgisk-obstetriska samlingen* i Akademiska sjukhuset, alla dagar 9—11 f. m. och dessutom efter tillsägelse. — *Anatomiska samlingarna*, Västra Agatan 26, onsdagar och lördagar 11—12 f. m. samt vid tillsägelse. — *Farmakologiska samlingarna* i kemiska byggnaden, onsdagar och lördagar 11—12 f. m. samt efter tillsägelse. — *Mineralogiska och geologiska samlingarna* i f. d. Konsistoriehuset, tisdagar och fredagar 10—11 f. m. — *Fyriska kabinettet* i kemiska byggnaden, onsdagar och lördagar 12—1 e. m. — *Botaniska trädgården*, öppen alla dagar. — *Botaniska museet*, onsdagar och lördagar 11 f. m.—1 e. m. — *Studentkårens väertsamling*, Östra Agatan 27, tillgänglig tisdagar och fredagar 3³⁰—5 e. m. — *Zoologiska museet* i gu-

stavianska byggnaden, lördagar 12—1 e. m. — *Myntsamlingen* i Universitetshuset, onsdagar 1—2 e. m. — *Museet för nordiska fornsaker*, S:t Larsgatan 2, tillgängligt lördagar 1—2 e. m. — *Museet för bildande konst: gipsafgjutningssamlingen* i Carolina Rediviva, onsdagar 1—2 e. m.; målningsamlingen i Gustavianum, lördagar 1—2 e. m.

Studentkårens och de studerande nationernas lokaler: *Studentkåren* Östra Agatan 27; *Stockholms nation* Drottninggatan 11; *Uplands nation* S:t Larsgatan 11; *Gästrik-Helsing nation* Trädgårdsgatan 9; *Östgöta nation* Trädgårdsgatan 15; *Västgöta nation* Västra Agatan 18; *Södermanlands-Närke nation* Östra Agatan 31; *Västmanlands-Dala nation* S:t Larsgatan 13; *Smålands nation* Järnbrogatan 20; *Göteborgs nation* S:t Larsgatan 9; *Kalmar nation* Trädgårdsgatan 9; *Värmlands nation* Riddartorget 5; *Norrlands nation* Östra Agatan 31; *Gollands nation* Östra Agatan 13. Studentkårens och nationernas lokaler äro tillgängliga hela dagarna.

Upsala, omkr. 19,000 innev., är beläget på ömse sidor om Fyrisån, 8 kilom. från dess mynning. Staden bar fordom namnet *Östra Aros*, enär Mälaren då gick så högt upp, att Fyrisån här utföll. År 1276 blef Upsala ärkebiskopssäte och 1477 grundades där rikets första universitet. Af Fyrisån delas staden i tvänne delar, af hvilka den västra och mera högt belägna, *Fjärdingen*, är den äldst bebyggda. Där äro ock alla stadens sevärigheter belägna. Stadens östra delar, *Kungsängen* i söder och *Svartbäcken* i norr stodo i forna tider under vatten. Norr om Fjärdingen har på sista tiden uppstått en ny stadsdel, *Luthagen*. Öfver Fyrisån leda 5 broar: Islandsbron, längst i söder, i närheten af Flustret; Nybron vid Drottninggatan; Dombbron midt för Domkyrkan, stadens äldsta bro; Järnbron från Järnbrogatan; samt längst i norr från Skolgatan gångbron af trä.

Med undantag af trakten närmast i kring Domkyrkan är Upsala regelbundet bygd. Midt i den östra stadsdelen ligger stora torget och från detsamma utgå 4 hufvudgator:

Svartbäcksgatan i n., *Vaksalagatan* i ö., *Kungsänggatan* i s. och *Drottninggatan* i v. Sistnämnda gata fortsätter i rak linie öfver Nybron upp till *Carolina Rediviva*. Utefter *Fyrisåns* stränder gå de delvis med träd planterade *Ågatorna*.

Upsala förnämsta sevärdhet är naturligen *Domkyrkan*, Sverges största och vackraste kyrkobyggnad. Den är uppförd i götisk stil, grundlades omkring 1260 och fullbordades 1435. Öfver hufvudfasaden vid långskeppets västra ända reste sig ursprungligen tvänne 113 meter (380 f.) höga torn, med många afsatser, kolonnader och balustrader; öfver korshalfvet reste sig äfven ett högt torn, och smärta tornspiror höjde sig från tvärskeppets hörnpelare och de spännbågar som stödjå långskeppets yttermurar. I följd af 5 särskilda eldsvådor återstå numera blott de båda tornen vid kyrkans västra ända. De fula takhufvarne på dessa torn äro uppförda efter den stora branden 1702 enligt *Härlemans* ritning. Kyrkan håller emellertid f. n. på att restaureras och den tid är ej aflägsen, då domkyrkan åter skall, tack vare riksdagens och enskildes frikostighet, framträda i en skrud, som så mycket som möjligt efterliknar den ursprungliga.

Kyrkan mäter inom murarne 120 m. i längd, 35—40 m. i bredd samt, i koret, 30,7 m. i höjd. Till höger om altaret står *Erik den heliges helgonskrin* af förgylt silfver. Bakom altaret ligger det med 2 mindre och 5 större freskomålningar prydda *Gustavianska grafkoret*, hvarest *Gustaf Vasa* är begravnen. Norr om altaret äro, räknade från *Gustavianska grafkoret*, belägna *Birger Pedersson Brahes*, *Sturarnes* samt *Johan III:s* och *Katarina Jagellonikas* grafkor; söder om alta-

ret *Hornska* och *Oxenstjernaska* samt *Lejonhufvudska* och *De Geerska* grafkoren. I *Banärska grafkoret*, beläget på norra sidan, i närheten af ingången, är en porfyrpyramid med medaljongporträtt af *Sergel* rest till C. v. *Linnés* ära. — I den gamla *sakristian* förvaras en mängd dyrbarheter och i domkyrkans *klädkammare* kyrkans skrudar samt åtskilliga kuriosor.

Domkyrkan visas efter tillsägelse af klockaren, som bor i det närbelägna domtrapphuset.

Invid *Domkyrkan* ligger *Trefaldighets-* eller *Bondkyrkan*, *Upsala stads* äldsta kyrka, med midtelpartiet af gråsten. Den blef 1626 upplåten åt *Upsala landsförsamling*.

Därinvid ligger den berömda parken *Odins Lund* med den af *Karl XIV Johan* till *Gustaf II Adolfs* ära 1832 resta obeliskan.

Midt emot *Domkyrkan* ligger det med en stor kupol prydda *Gustavianum*, uppfördt af *Gustaf II Adolf* till universitetshus. Där inrymmas bl. a. zoologiska museet samt universitetets tafvelsamling.

Bakom *Gustavianum*, mellan *Öfre Slotts-* och *Järnbro-*

gatorna är den nya, praktfulla *universitetsbyggnaden* belägen. Hufvudfasaden vetter åt nordost, åt en stor öppen plan, å hvilken *Erik Gustaf Geijers* bildstod (af Börjesson) är rest.

Byggnaden bildar en rektangel och är uppförd i renässansstil. Den utgöres af en källarvåning, som innefattar myntkabinett och vaktmästarebostäder, en bottenvåning med rum för administrationen och föreläsningssal samt en öfvervåning, som omfattar fakultetsrum och större föreläsningssalar. Byggnadens baksida upptages af den storartade, inåt rundade aulan, som med sina amfiteatraliskt uppstigande bänkrader och sina gallerier är beräknad

för en åhöraresekara af 2,000 personer. Genom byggnadens båda våningar höjer sig den praktfulla, af trene kupoler upplysta försalen med pilastrar och pelare af Kolmårdsmarmor. Praktiga trappor leda från försalen till aulan och öfre våningen. Såsom varande verkliga praktrum böra konsistorierummet och kanslersrummet anses. Från öfre våningens fönster har man en vidsträckt utsikt öfver Upsalaslätten.

På en höjd vid Drottninggatans ena ändpunkt ligger biblioteket, *Carolina rediviva*, uppkalladt efter det af Karl IX till lärosalar inredda, på 1700-talet nedbrunna *Academia Carolina*. Carolina rediviva fullbordades 1841. Biblioteket består af mer än 200,000 band.

Bland bibliotekets dyrbaraste skatter märkas: *Codex argenteus*, silfverboken, innehållande delar af den äldsta götiska bibelöfversättningen, det fullständigaste exem-

plaret af *Drusernas heliga bok* samt *Dialogus creatorum moralizatus*, den näst äldsta af alla i Sverige tryckta böcker.

Bakom Carolina rediviva ligger den vackra *Karolina-parken*, i hvilken Karl Johans af Fogelberg modellerade byst är uppställd. Vid parkens andra ända ligger den stora *Kemiska byggnaden*, i hvilken fysiska kabinetten, de farmakologiska samlingarna och de kemiska laboratorierna äro inrymda.

På en höjd i stadens södra del ligger *Upsala slott*, som numera användes till landshöfdingeresidens och säte för länsstyrelsen. Framför slottet står en af Fogelberg modellerad bröstbild af Gustaf Vasa.

Slottet grundlades af Gustaf Vasa, hvarefter byggnadsarbetet fortgick under de följande regenternas tid, tills det afslutades under drottning Kristinas regering. Slottet förstördes i 1702 års brand och sedermera nedrefs en del af murarne för att skaffa byggnadsmateriel till Stockholms slott. Adolf Fredrik lät emellertid restaurera slottets yttre. Af de kvarstående läm-

ningarna af slottets båda bastioner mot väster kallas den norra »Styrbiskop». Den södra bildar en grönskande af lindar beväxt kulle, från hvilken man har en vidsträckt utsikt öfver staden. Det numera öppna hvalfvet vid södra porten kallas »Sturehvalfvet», enär de mörkade Sturarnes lik där skola ha legat flere dagar utan tillsyn.

Nedanför slottets terrass ligger *Botaniska trädgården* med den vackra musei- och auditorii-byggnaden, Linnés staty, modellerad af Byström, samt rika växthus.

För öfrigt märkas: *Nya observatoriet*, *Allmänna läroverkets hus*, *Akademiska sjukhuset* samt, utanför staden, det nya ståtliga *Hospitalet*.

Utflykter. 1) *Gamla Upsala*, beläget 5 kilom. ($\frac{1}{2}$ mil) n. om Upsala, vid Upsala-Gäfle järnväg, med den äldriga sockenkyrkan och

de tre kungshögarna, hvilka sägnen uppkallat efter Odin, Tor och Frö. — 2) 11 kilom. (1 mil) ö. om Upsala ligga *Mora stenar* eller platsen för de gamla kungavalen och i deras närhet Linnés egendom *Hammarby*. — 3) 4 kilom. ($\frac{1}{2}$ fjärdingsväg) s. v. om staden ligger *Ultuna* landbruksinstitut.

Register.

	Sid.		Sid.		Sid.
Adolf Fredriks torg	60	Atlas	30, 67, 83	Bogesund	75
Akademi, fria konsternas	27	Auktionskammaren	15	Bolinderska gjuteriet	55
Akademiens för de fria konsterna bibliotek	xiv	Bad- och siminrättning, Stockholms stads	16	Bolinderska huset	21
Akademien, Musikaliska	22	Badhuset, Nya	32	Bondeska palatset	24
Albano	66, 71	Baggensfjärden	77	Borgen	60
Alhambra	64	Baggensstaket	76	Borgerskapets änkhus	27
Alkärret	63	Barclayska huset	20	Brandkårens hufvudstation	23
Allmänna barnbördshuset	55	Banker	xiii	Breidablick	73
Almare Ståke	84	Barnhuset, nya allmänna	27	Brunkebergss hotell	22
Andra lifgardets kaserner	36	Barnängen	72	Brunkebergss torg	22
Annelund	70	Beckholmen	64	Brunkebergstunneln	vii, 25
Apoteket Nordstjeran	25	Bellevueparken	68	Brunnsviken	69
Arbetsreföreningen	23	Bellmans byst	64	Brännkyrka	82
Arfprinsens palats	17	Bellmans ek	63	Byströms villa	63
Arméns pensionskassa	11	Bellmansro	64	Bångska huset	32
Arméförvaltningen	12	Belvedären	xviii, 65	Bärgsskolan	26
Artilleriets historiska museum	xiv	Berns salong	20	Bärgsund	61
Artillerigården	36	Berzelii park	20	Börser	8
Artillerikasernen	35	Beskickningar, främmande makters	xiii	Cederlundska huset	12
Artillerimuseum	36	Biblioteket, kungl.	32	Cellfångelse, Stockholms Läns	30
Artilleri- och Ingeniörhögskola	36	Birka	78	Celsingka huset	17
Artilleriplanen	9	Biskopsudden	65	Centralpostkontoret	vii, 27
Askrikefjärden	75	Björkön	78	Centralstationen	28
		Blanchs kafé	19	Centraltryckeriet	28
		Blanchs konstsalong	xiv, 19,	Dalarö	77
		Blockhusudden	66	Danviken	72
		Blå Porten	62	Dardels von hus	21
		Bockholmssund	78		

	Sid.		Sid.		Sid.
Davidsonska huset	19	Garnisonssjukhuset	55	Karl XII:s torg	18
Djurgården	61	Gasverket	28	Karl XIII:s torg	18
Djurgårdsbron	62	Generalstaben	15	Karl XV:s port	35
Djurgårdsbrunn	66	Geologiska byrån	24	Karlbärg	67, 71
Djurgårdsbrunnsviken	62	Grand Hôtel	21	Karlshäll	73
Djurgårdsslätten	63	Gripsholm	77, 79	Karlsviks fabriker	55
Djurgårdsstaden	63	Grubbens gårde	55, 67	Karolinska medikokirurgiska institutet	xv, 55
Dockorna	64	Gröna Lund	63	Kaserner	xii
Drottningholm	72	Gustaf Adolfs torg	15	Kastellholmen	29
Drottning Kristinas Väg	35, 66	Gustafsbärg	77	Katarinahissen	vii, 56, 59
Dufnäs	76	Gymnastiska centralinstitutet	23	Katolska kyrkogården	68
Ebba Brahes palats	58	Haga	67, 68	Kjäfvinge	69
Eckerö	78	Hamburger Börs	22	Klubben	73, 77
Edelstamska huset	21	Hammarby	91	Kläd- och Låfrustkammaren	xv, 3, 4
Edsviken	69	Hammarbysjö	72	Kodjupet	75
Ekmanska snickerifabriken	55, 67	Hammers museum	24	Kölbotten	72
Eldkvarnen	55	Hammers villa	63	Konradsbärg	72
Elevatorn	59	Handarbetets väner	xv, 23	Konradsbärgs hospital	55
Enskilda Banken	12	Handtverksföreningen	22	Konstföreningen	19
Esplanaden	35	Hasselbacken	63	Konstföreningens utställningslokal	xv
Essingen, stora och lilla	73	Helgeandsholmen	6	Konsulatkontor	xiii
Etnografiska samlingen	26	Hesselby	84	Krigsarkivet	xv
Farmaceutiska Institutet	30	Hjorthagen	66	Krigsvetenskapsakademiens bibliotek	xv
Fersenska terrassen	21	Hornsbärg	56	Kristinebärg	56
Filialpostkontor	X	Hotell Phoenix	25	Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn	55
Finstaholm	85	Hotell W6	28	Krusenbärg	86
Fiskargången	57	Humlegården	32	Kungl. Biblioteket	xv
Fiskartorpet	67	Huddinge	82	Kungsbron	55
Fiskerimuseum	xv	Husarviken	66	Kungshamn	76
Fjäderholmarne	74	Hypoteksbanken	21	Kungshatt	77
Flottsund	86	Hätmaholm	85	Kungsholmen	54
ForsSELLSka huset	32	Högskolan	29	Kungshuset	15
Fredrika Bremerförbundets byrå	xv	Hötorget	24	Kungsträdgården	18
Fredrikshof	36	Idiothemmet	27	Kurbuset	55
Fresecati	67	Inedals värkstäder	55		
Friesens park	65	Institutet för blinda	xv		
Frimurarebarnhuset	56	Institutet för döfstumma	xv		
Frimurareorden	21	Inteckningsgarantiaktieföretaget	22		
Föreningen för frivillig vård af sårade och sjuka i fält	xv	Johannelund	68		
Försäkringsinrättningar	xiv	Johannis kyrkogård	21		
Furusund	75	Järfva	69		
Gamla Upsala	91	Järlasjön	72		
Garnisonens kyrkogård	66	Järnkantoret	20		
		Järnvägen	58, 63		
		Käggeholm	78		
		Kammarrådet	xv		
		Kammarrätten	15		
		Kanonierkasernen	29		
		Kanslihuset	9		
		Karl Johans torg	57		
				Kyrkor:	
				Adolf Fredriks	26
				Baptist-	23
				Beskowska	21
				Bellehems	24
				Blasieholms-	21
				Finska	7
				Reformerta församlingens	35

Sid.		Sid.		Sid.	
	Frikyrkan i Villa-	Manilla	85, 74		Oskar-Fredriksborg 75
	stadén 35	Mariahissen vii, 56, 60			Oxdjupet 75
	Hedvig Eleonora I.	Mariebärg 56, 73			Packhuset 8
	Östermalms 35	Mariefred 77, 79			Palmeska huset 20
	Jakobs 18	Militärsällskapet 21			Pantlåneinrättning-
	Katarina 59	Ministerhotellet,			gar xiii
	Katolska 23	norska 21			Pantlåneinrättning-
	Klara 27	Molins fontän 18			gen, allmänna 15
	Kungsholms 55	Mora stenar 91			Pelarbacken 58
	Maria 60	Mos. församlingens			Pelikanen 58
	Skeppsholms 29	begravningsplats 68			Pensionsinrättning-
	Solna 68	Mosebacke 59			gar xiv
	Storkyrkan I. S:t	Musikaliska akade-			Petersenska huset 11
	Nikolai kyrka 7	miens bibliotek xv			Pihlska huset 25
	Tyska 9	Myntet, kongl. 55			Piperska muren ii
	Ulrika Eleonora 55	Myntkabinettet 40			Pollshuset 9
	Angelska 30	Nackanäs 71			Pontonierkaserner-
	Kyrkviken 75	Nacka världshus 72			na 55
	Ladugårdsgärdet 66	Nacka qvarnar 72			Postkontoret i sta-
	Landtbruks-akade-	Nationalmuseum			den ix
	mien 24	xv, 37			Posthuset 27
	Landtbruks-akade-	Nationalm., källar-			Posthuset, gamla 12
	miens bibliotek xv	våningen 39			Qvickjock 65
	Landtbruks-akade-	Nationalm., botten-			Ragvaldsbro 60
	miens experimen-	våningen 39			Raketlaboratoriet
	talfält xv, 67	Nationalm., vänin-			vid Mariebärg 56
	Landtbruks-akade-	gen en tr. upp 40			Ransakningsfängel-
	miens museum 24	Nationalm., vänin-			set 10
	Lejonbacken 1	gen två tr. upp 45			Riddarholmen 12
	Lejonslätten 62	Naturhistoriska riks-			Riddarholmskyrkan
	Lennartsnäs 84	museum xvi, 26			xvi, 13
	Lidingöbro 66	Navigationsskolan 59			Riddarhuset 10
	Lidingöu 74	Nockeby bro 84			Riddarhussalen xvi
	Lido 66	Nordiska museum			Riddersvik 84
	Lifgardets till häst	xvi, 25, 51			Riksarkivet xvi, 15
	kaserner 36	Nordstjernans hus 25			Riksbanken 8
	Lifgardets dragon-	Norrbrö 6			Riksdagens biblio-
	kars kasern 66	Norra Latinlärover-			tek xvi
	Lifrustkammaren 3, 4	ket 25			Riksdagshuset 15
	Liljeholmen 82	Norrull 71			Riksgäldskontoret 15
	Lill-Jans 35	Norsborg 78			Riksmuseets natur-
	Lilla sällskapet 19	Norska skarpskytte-			historiska samlin-
	Listonhill 65	gardets kasern 36			gar xvi
	Logården 2	Norstedtska bok-			Rikssalen 3
	Lundbergska huset 29	tryckeriet 15			Rindön 75
	Lundberg-ska huset	Novilla 64			Ropsten 66
	(Stureplan) 32	Nya elementarsko-			Rosendal 64
	Långholmen 72	lan 24			Rosenska von huset 25
	Läkarsällskapet, sv. 22	Nya Kungsholms-			Rosenvik å Djurgår-
	Läkarsällskapets	bron 55			den 64
	bibliotek xv	Nya kyrkogården 68			Rosersbärg 85, 87
	Lärarynnesseminariet 36	Nyboda tunnel 82			Rådhuset 10
	Läsesalongen xv	Näsby 78			Rörstrand 67
	Manögen xviii, 64	Obeliskan 7			Rörstrands porslins-
		Observatorium xvi, 26			fabrik 30

	Sid.		Sid.		Sid.
Sabbatsbärg	67	Karl XIII	18	Tivoli	64
Sabbatsbärgs sjukhus	30	Linné	32	Topografiska kären 15	
Saluhallen å Hötorget	24	Steninge	85	Trångbataljonen	56
Sammanbindningsbanan	12, 81	Stockholms stads allmänna försörjningsinrättning	55	Tumba	82
Sandemar	77	Stora Sällskapet	111	Tysta skolan	27
Schönborgska huset	58	Stora varfvet	61	Täckta odden	65
Seraflmerlasarettet	55	Stortorget	8	Uggleviken	66
Sickla	72	Straff- och arbetsfängelset för kvinnor	30	Ulfunda	68
Sicklaön	74	Strömparterren	6	Ulriksdal	69
Sigtuna	84, 85	Strömsborg	16	Ultuna	86, 91
Sirishof	64, 65	Stubbsund	72	Upsala	87
Sjukhemmet för obotligt sjuka	55	Sturehof	78	Utrikesministerhotellet	21
Sjökrigsskolan	29	Sundbybärg	67, 68	Vaktparaden	xviii
Skandinav. Kreditaktiebolaget	11	Svea lifgardes kaserner	36	Valdemarsudden	65
Skansen	63	Sveas hus	25	Wallenbergiska huset	20
Skeppsbron	6	Sveden	69	Varmbadhuset	22
Skogsinstitutet	36	Svenska Trädgårdsföreningen	65	Vasabron	11
Skogsstyrelsen	8	Sverges geologiska undersökningsmuseum	xvi	Vasastaden	30
Skokloster	85	Synagogan, mosaiska	20	Vattenborgern	59
Skridskollubbens paviljong	30	Sällskapet	21	Vattenledningsvärken	59
Skurusund	72, 76	Södermalmstorg	58	Vaxholm	74
Slottet, kungl.	1	Södertelje	81, 82	Vetenskaps-akademien	25
Slottsbacken	7	Sörensenka huset	21	Vetenskaps-akademins bibliotek	xvi
Slottskapellet	3	Teatrar:		Veterinär-institutet	35
Slussen	57	Djurgårds-	xviii, 62	Weylandts villa	64
Sparbanker	xiv	Dramatiska	xvii, 20	Villastaden	35
Stadsgraven	58	Nya	xviii, 21	Vitterhets-, hist.-o. antikv.-akademien	xvi
Stadsgården	59	Stora	xvii, 17	Värby	78
Stadsmissionens barnhem	27	Södra	xviii, 59	Vällinge	78
Stallet, kungl.	6	Viktoria-	xviii, 64	Värmdön	75
Stallmästaregården	68	Tegelviken	71	Värtabanen	71
Statens histor. museum	39	Tekniska högskolan	26	Värtahamnen	71
Statistiska centralbyrån	xvi, 11	Tekniska högskolans bibliotek	xvi	Åkerlunds etablisement	22
Statyer:		Tekniska skolan	24	Ångkvarnen	55
Berzelius	20	Tekniska skolans bibliotek	xvi	Ålkistan	67
Birger Jarl	13	Telefon	x	Ämbetsvärk, statens	xii
Bältespännaren	21	Telegrafen	x	Ämbetsvärk, statens	xi
Gustaf II Adolf	17	Telegrafväcket	8	Öfverståthållarehuset	7
Gustaf Vasa	11			Östana	75
Gustaf III	8				
Karl XII	18				

ANNONSER

från

Berendt, j:r & C:o	Labatt, Henric
Berns Salon	Leja, Joseph
Blanch, Theodor	Marcus, Fr.
Boije, J. A.	Militär-Ekiperings-
Dahlström, J. A.	Aktiebolaget
Esselin, E.	Risberg, P., & C:o
Fritze's Hofbokh.	Seligmann, Jos., & C:o
Grand Hôtel	Skjortfabriken, En-
Hasselbacken	gelska
Hjelm, Gustaf	Stråle, Ottilia
Hôtel Kung Karl	Strömparterren
Hôtel Rydberg	Svenska Leksaks-
Industri-magasinet,	Magasinet
Svenska	Vårt Land

Diner à la Carte
&

à prix fixe

HASSELBACKEN

Café Jardin

Concert Militaire

BERNS SALON

(Berzelli park.)

Table d'hôte

kl. $\frac{1}{4}$ —6 e. m. |

Smörgåsbord, 4 rätter à 1: 75 pr kuvert.

Taffelmusik

utförd af strängorkester.

Kl. 7—11 e. m.

Stor Instrumental-Konsert i parken

under anförande af Kapellmästare Meisener.

STRÖMPARTERREN

(vid Norrbro)

angestämsta uppehållsori för resande under sommaren.

Kaffe-Frukost

fr. kl. 8 f. m.

Stor Concert

fr. kl. $\frac{1}{2}$ —11 e. m.

af strängorkester (42 musici) under anförande
af kapellmästaren *Richard Henneberg*.

Äkta Erlangerbier.

In- och Utländska tidningar.

HUGO BERNS.